

بووه، چونکه زور دادگەر و مه‌ردومپه‌روه‌ر بووه.

۹- له سه‌ره‌تای سه‌ده‌کانی یه‌که‌مینی ئیسلامیدا، ده‌توانین چلو‌نایه‌تی نه‌قل و دانانی فه‌ره‌نگی کوردی - ئیسلامی بدوزینه‌وه، بی‌شک و بی‌دوودلی، زانایانی موسلمانان کورد، یه‌که‌م که‌سانی بوون له‌به‌دییه‌نه‌رانی قه‌واعیدی زمانی عه‌ره‌بی و... ته‌واو کردن و پیشخستن و پینگه‌یاندنی ته‌و فه‌ره‌نگه‌کو‌شاون، فه‌ره‌نگ و زمانی کوردی به‌ر له‌ ئیسلام له‌نیو نه‌چوو، به‌لکو له‌رینگای فه‌ره‌نگی ئیسلامیه‌وه که‌وتوو ته‌وه‌گه‌ر، کوردانی زاناو داناو موسلمان به‌کارو لیکو‌لینه‌وه‌و نووسین، فه‌ره‌نگی خو‌یان له‌نیو فه‌ره‌نگی ئیسلامیدا به‌رده‌وام و پته‌و راگرتوو و بیرو باوه‌ری کوردی گرتوو ته‌وه.

۱۱- دیاره‌ کورد موسلمان بوو، به‌لام کوردستانی بوون و کوردایه‌تی، تیدا نه‌چوو، هه‌ر به‌رده‌وام ماو خو‌ی پته‌و راگرت، جا که‌وایی به‌موسلمان بوونی نه‌ته‌وه‌ی کورد، زمان و فه‌ره‌نگی کوردی هه‌ر به‌رده‌وام ماو بووه‌ هو‌ی نه‌قلی فه‌ره‌نگی کوردی بو ده‌وره‌ی ئیسلامی، له‌هه‌مان کات و ساندا براو خوشکانی ئیزه‌دی فه‌ره‌نگ و زمان و داب و ده‌ستووری کو‌نی کوردایه‌تیان له‌نیو خو‌یاندا پاراست و به‌وردی تا ئه‌م سه‌رده‌مه‌ جوان رایان گرتوو.

۱۲- جالیزه‌دا ده‌بی‌بلین: عارفی ره‌ببانی شیخ مه‌لاه‌مه‌دی جزیری یه‌کیکه‌ له‌ زانا

کوردی کان که‌ فه‌ره‌نگی کوردی له‌نیو فه‌ره‌نگی ئیسلامه‌تیدا زور به‌پته‌وی به‌رده‌وام راگرتوو و په‌ره‌ی به‌زمان و فه‌ره‌نگی کوردی داوه.

۱۳- فه‌رمانه‌وایانی جزیری «دیاره‌ مه‌به‌ست جزیره‌ی عبدالعزیز بن عومه‌ر به‌رقه‌عیدی: به‌رده‌قیتی کورده، نه‌ک بنی عومه‌ری خه‌تتاب» که‌ ته‌ کورده، به‌رده‌قیتی یان له‌ به‌چه‌که‌ی خالید یا ه‌الیدییه‌کانی کورد بوون و له‌ (۶۵۰)ی کو‌چیدا، ده‌وله‌تیکیان له‌ جزیره‌و بو‌تان به‌نیوی خو‌یانه‌وه‌ دامه‌زراندو له‌ پاشان

ع‌لام‌دین سه‌جادی

په‌ره‌یان به‌فه‌رمانه‌وه‌ای خویان له‌ناوچه‌کانی دیکه‌ی کوردستان داو‌هه‌روا‌به‌پیی‌قسه‌ی زانای ناودار عه‌لاه‌دین سه‌جادی (به‌درخان پاشا له [۸۶۷ - ۱۸۰۲ ز] به‌دژی عوسمانلی راپه‌ری که‌به‌داخه‌وه‌به‌قسه‌ی ئەمین زه‌کی له‌سالی (۱۳۰۶)ی کوچیدا دوایی به‌حکوومه‌تی کورانی به‌درخان پاشا هینرا، ئە‌گه‌ر داگیر‌که‌رانی، کوردستان ئاو‌ه‌ه‌ازا لمانه‌به‌ری په‌روه‌رده‌کردنی زمانی نه‌ته‌وه‌ی کوردیان نه‌گرتبا، زمان و هونه‌رو ئە‌ده‌ب و به‌شه‌کانی زمان و ئە‌ده‌ب و فه‌ره‌ه‌نگی کوردی، فره‌زور له‌مه‌زیاتر سه‌رده‌که‌وت و په‌ره‌ی ده‌سند.

۱۴ - ئە‌مه‌راسته‌له‌هه‌ر ده‌رفه‌تیکدا، حکومه‌تی کوردی و ئاسایش و ئە‌منیه‌ت دا‌بین‌کرایی، فه‌ره‌ه‌نگ، زمان، ئە‌ده‌ب و هونه‌ری کوردی په‌ره‌ی سه‌ندوه، هه‌روه‌ک ئیستای باشوری کوردستان که‌چه‌نده‌ئه‌ده‌ب، فه‌ره‌ه‌نگ، زمان، هونه‌رو نوسین و چاپه‌مه‌نیی کوردی گه‌شه‌ی کردوه‌و په‌ره‌ی سه‌ندوه (سو‌پاس بو‌خوا)

۱۵ - سه‌ده‌ی نو‌یهم، ده‌یهم، یازده‌یهم و دوازده‌یهم له‌میژوی کوردی کرمانجی با‌کورد، به‌سه‌رده‌می سه‌ره‌لدان و په‌ره‌سه‌ندنی و یژاوه‌ری و ئە‌ده‌بی کوردیی ئە‌وه‌هه‌ریمه‌دیته‌ژمار.

هه‌روه‌ک چلۆن له‌کاتی حکومه‌ت و ده‌سه‌لاتی با‌جه‌لانه‌کان و ئە‌رده‌لانه‌کان و یژه‌و و یژه‌وانی له‌باشوری کوردستانی روژ‌هه‌لاتدا که‌سانی و ه‌ک‌خانای قوبادی، عه‌للامه‌غولامه‌زا ئە‌رکه‌وازی، بی‌سارانی، مه‌وله‌وی - ی کورد، سه‌ی ساله‌ی ماهی ده‌شتی، سه‌ی یاقو، میرزا شه‌فیع کی‌منه‌یی، مه‌لا په‌ریشان، میر‌نه‌ورۆز لورستانی، مه‌لا مه‌نوحیهر، مه‌لا روسته‌می ئیلامی، سه‌یدی هه‌ورامانی، ره‌نجور‌گه‌وه‌ن تو‌یی، خزمه‌تیان به‌ویژه‌و و یژه‌وانی کورد کردوه.

۱۶ - مه‌لای جزیری (خان شه‌ره‌فخانی) میری جزیر و بو‌تانی زور‌خوش‌ویستوه، ئە‌وه‌به‌له‌شیریکدا مژو‌لی سه‌لمای چاو مه‌ستی کچی مه‌لیک کامیلی به‌تیره‌ئه‌نگیوه‌که‌ی میرشه‌ره‌فخانی به‌درخانیان شو‌به‌اندوه‌و نیوی (خان شه‌ره‌ف)ی بردوه‌و ده‌لی: خه‌ف وان‌ر‌شان‌دن دل‌خه‌ده‌نگ ته‌شبه‌یی تیرین «خان شه‌ره‌ف».

شاری جزیری که له کوئه‌وه پایته‌ختی (ده‌سه‌لانداریانی حاکمانی کورد بووه‌و زوریش
گاوهدان بووه‌و خزن و وارشی ده‌وری ته‌و شاره، له بهره‌ مه‌رمه‌ری تاشراو دانراوه‌و
به‌شی زوری ئایه‌ته‌کانی قورئان وه‌ک (فاتحة‌الکتاب) و (ئه‌نعام) و (انا فتحن) و
(آیه‌الکورسی) وه‌ی تریش... له‌و بهره‌ مه‌رمه‌رانه، هه‌لکه‌نراون.

۱۷ - میر شه‌ره‌فخان کوری ئه‌بدال له‌ میرانی خانه‌دانی ئازیژان و باپیری به‌درخانیا،
له‌ هه‌زار تا هه‌زار و پینج میری جه‌زیرو بوټان بووه‌و له‌ ده‌وره‌ی میر شه‌ره‌فخان
بدلیسی - ی میژونوسی شه‌ره‌فنامه ژیاوه‌و له‌ شه‌ره‌فنامه‌شدا، ناوی براوه.

ئه‌م (میرخان شه‌ره‌فخان)ه، زور دیندارو مه‌لاو فه‌قیی زور خوشویستوووه و فه‌رگه‌و
مزگه‌وتیکی زوری له‌ شاری جزیر ساز کردوه که یه‌ک له‌ وانه‌ مزگه‌وتی (سوور) بووه‌ که
شیخ ئه‌حمه‌دی جزیری له‌و مزگه‌وته‌ وانه‌ی و تووه‌ته‌وه. گه‌لی مه‌لای له‌وی ئیجازه‌داوه‌و
له‌شاری جزیر په‌ره‌ی به‌زمان و هونه‌ر و خوینده‌واری دراوه. جا ئه‌وه‌یه مه‌لاش دو‌عای
خیری بو‌ئه‌و کردوه‌و فه‌رمویه‌تی:

ئه‌ی شه‌هه‌نشاهی موعه‌ززه‌م حق نیکه‌هداری ته‌بی

سووره‌ی (انا فتحن) ده‌ورو ماداری ته‌بن

له‌ فه‌سیده‌یه‌کی دیکه‌شدا، له‌ بابته‌ میر شه‌ره‌فخان - هوه‌ فه‌رمویه‌تی:

خانی خانان لامیعی نه‌جما ته‌ هه‌ر پر نور بی

که‌شتیا به‌ختی ته‌ ئه‌زبایی موخالیف دوربی.

یاوه‌ کو (ئایه‌ته‌لکورسی و ئه‌نعام هه‌یکه‌لا توخی ته‌بن).

یاوه‌ کو (سووره‌یی ام‌الکتاب ماداری جه‌زرت سوور بی).

مه‌لا له‌ شیعیکی ترده‌ فه‌رمویه‌تی: «ئه‌گه‌رچی ده‌رئیقیمی رابع هاته‌ ته‌ختی

سه‌لته‌نه‌ت». هه‌روه‌ کو ده‌زانین جوگرافی زانانی پیشین گوئی زه‌ویان به‌ جه‌وت به‌ش

دابه‌ش کردبو، هه‌ر به‌شهی به‌ناوی (ئیقلم) ی بو، شاری جزیره له‌و دابه‌ش دابه‌شدا

له‌سه‌ر ئیقیمی چواره‌م بووه. مه‌لا له‌ شیعیکی ترده‌، دو‌عا بو‌ میر شه‌ره‌فخان، میری

جزیرو بوټان ده‌ کاو ده‌لی: «تو له‌ شاریکدا ده‌ژی و له‌ ئیقیمی چواره‌مدایه، جا چونکه

به‌ ئایین و دین، مه‌لاو فه‌قی و نیشتمان و ولات خزمته‌ ده‌ که‌ی خوا بتکاته‌ خواوه‌نی

حهوت ئیقلم» ههروه ک فهرمویه تی: (نه‌ته‌نی ته‌زیرو کوردستان له‌به‌ر حوکمی ته‌بن - سه‌دوه کی شاهی خوراسانی ده‌فهرداری ته‌بی.)

«برواننه سه‌ره‌تای دیوانی مه‌لای جزیری به‌شهرحی هه‌ژار موحه‌قیق و موته‌رجیم و شاعیری گه‌وره‌ی نه‌ته‌وه‌ی کورد، چاپی تاران، سروش (۱۳۶۱) ی هه‌تاوی.»

هه‌ندی لایان وایه مه‌لاله (۷۶) سالی‌دا وه‌فاتی کردووه، دیاره مه‌لای جزیری له‌شاری جزیره له‌ژیر زه‌ویی ئه‌و مزگه‌وته‌ی و امیره‌ره‌فخان به‌درخانیان له‌شاری جزیر له‌پاش هه‌زاره‌ی مانگی سازی داوه، نیژراوه‌و تا ئیستاش گۆری پر له‌نوری مه‌لا جیی زیاره‌تی دلدارانه و له‌سه‌ر گلکۆی گۆلباران.

۱۸ - مه‌لای جزیری دارای دیوانی شاعر، قه‌سیده‌و غه‌زه‌له‌و له‌عیلمی ته‌جوید، ته‌سه‌وف و ئیلاهیاتیشدا نوسراوه‌ی هه‌یه.

۱۹ - له‌کاتی شاعر شاعریندا فه‌قی ته‌یران له‌هوتراوه‌یه کی خویدا به‌نیو (دلو رابه‌ دلو رابه) میژوی ئه‌و رۆژه نیو ده‌باو له‌نیوه شاعرینکدا ده‌لی: (هه‌زارو چل و به‌ک چوونه).

۲۰ - حاجی قادری کۆیی نیوی دوو شاعیری مه‌زنی کوردی کرمانجیی ژوروی له‌دیوانه‌که‌ی خویدا زیکر کردووه ده‌لی: عه‌لی، عه‌لی حه‌ریری له‌گوندی حه‌ریری لای ره‌وانداز - حه‌ریرو باتاس، شیخ ته‌حمه‌د جزیری له‌جیهاندا ناودارن - ته‌وره‌حمان جامی ئه‌و شاعیره‌ پرسی ویزه له‌سالی (۸۷۷) ی مانگی و ریکه‌وتی (۱۴۷۲) ی زاینی له‌شاری جزیر چاوی به‌مه‌لای جزیری و عه‌لی حه‌ریری که‌وتوو هه‌روه ک ده‌لی:

پیرمردی بدیده‌م زجه‌زیر نیک مه‌ردی بدیده‌م زحه‌ریر

۲۱ - شیخ ته‌حمه‌دی جزیری، زانایه‌کی دینی و خواناسیکی ره‌بانی بووه.

هوتراوه‌کانی عارفانه‌یه، زمانی کوردی، عه‌ره‌بی و فارسیشی جوان زانیوه، بیری نه‌ته‌وه په‌روه‌ریشی هه‌بووه.

۲۲ - له‌م دوا‌ییانه‌دا مه‌لایه‌کی کورد، له‌کوردستانی باشوری بچوک به‌نیوی مه‌لا ته‌حمه‌د زفنکی موفتی شاری قامیشلی یا (مه‌لا عبدالسلام) که (له‌ ۱۹۵۸) ی زاینیدا مردوه، دیوانه‌که‌ی مه‌لای جزیری وه‌رگیراوه‌ته‌سه‌ر زمانی عه‌ره‌بی و ته‌واوی ئه‌و شاعره‌ ته‌رو پاراونه‌ی بو دلدارای دانراون، به‌نیوی سوڤیگه‌ریه‌وه، کردوه به‌پاران‌ه‌وه‌و خوا

دواندن و له‌و مه‌به‌سته‌ی بردوه‌ته‌ ده‌ری که مه‌لای جزیری له‌ دلیدا بووه.

سه‌رچاوه: کتیبی ژیناوه‌ری زانایانی کورد له‌ جیهانی ئیسلامه‌تی یا گه‌نجینه‌ی فه‌ره‌ه‌نگ و زانست لاپه‌ره‌ی ۲۰۰ تا ۲۰۵ چاپی (۱۳۶۴) ی هه‌تاوی، تاران، چاپخانه‌ی مه‌هاره‌ت، نوسراوی (شه‌پۆل) - کوواری گرشه‌ی کوردستان، ژماره‌ی ۲ و ۳، چاپی تاران سالی دووه‌م، (۱۳۶۰) ی هه‌تاوی و (۱۹۸۱) ز و (۲۵۹۳) ی کوردی په‌ره‌ی (۸) تا (۱۷). به‌خاوه‌ن ئیمتیازی و سه‌رنوسه‌ری دکتۆر (شه‌پۆل): محمد صالح ئیبراهیمی - یه‌که‌م ژماره‌ی گرشه‌ی کوردستان له‌ (۱/۳/۱۹۸۱) له‌ تاران به‌ زمانی کوردی چاپ و بلاوه‌ کرایه‌وه‌و تا (۹) ژماره‌ی لی چاپ و بلاوه‌ کراوه‌ته‌وه.

- کوواری فه‌ره‌ه‌نگی کوردستان ژماره‌ی (۲)، به‌هاری (۱۳۷۹) لاپه‌ره‌ی (۵) تا (۵۰) به‌قه‌له‌می کاک به‌ختیار سه‌جاد - ی مامۆستای زانکۆی کوردستان - سنه. تاریخ - مشاهیری کورد، عرفا، علما، ادبا شعرا به‌رگی یه‌که‌م به‌قه‌له‌می زانای ناودار بابا مه‌ردوخ روحانی شیوا - تاران چاپی سروش (۱۳۶۴) هه‌تاوی لاپه‌ره‌ی ۱۸۵ تا ۱۸۶ - قورئانی که‌ریم - بله‌چ شیرکۆ - جه‌لاده‌ت به‌درخان، ئەمین زه‌کی، عه‌لئه‌دین سه‌جادی، میژوی ئەده‌بی کوردی، ئا. ژابا، العقد الجوهری فی شرح دیوان الشیخ الجزری، شهرحی دیوانی مه‌لای جزیری به‌عه‌ره‌بی مه‌لا محمه‌د بو‌تانی زفنگی موفتی قامیشلی. گه‌شتی له‌ عیلمی به‌لاغه‌ چاپی (۱۳۶۴) به‌قه‌له‌می زانای ناودار ئوستاد: محمه‌د سه‌عید ئیبراهیمی محمه‌دی - دیوانی عارفی ره‌بیانی مه‌لا ئەحمه‌د جزیری شهرح به‌ زمانی کوردی به‌قه‌له‌می شاعیری ناوداری کورد مام هه‌زار، چاپی سروش - تاران ۱۳۶۱ دیوانی خوسره‌و و شیرین چاپی گه‌لارێزانی (۲۵۸۱) ی مادی شاهه‌نشاهی هوخ شه‌ته‌ر، سالی (۱۳۶۸) ی هه‌تاوی، تاران، سه‌رگورد مرادی ئەوره‌نگ، په‌ره‌ی (۲۱) هه‌روه‌ها شیرین و خوسره‌و، په‌ره‌ی (۱۴) چاپی کووری زانیاری کورد سالی (۱۹۷۵) ز، به‌غداکه‌ زانای ناودار کاک محمه‌د مه‌لا که‌ریم، که‌ ئەندامی یاریده‌ده‌ری کووری زانیاری کورد ساغی کردوه‌ته‌وه‌و فه‌ره‌ه‌نگی بو‌ریکخستوه‌ و سه‌ره‌تای بو‌نوسیوه‌...

نه‌قل له‌ رمان ژماره ۵۲ - ۵۳ تشرینی یه‌که‌م ۲۰۰۰ به‌قه‌له‌می (شه‌پۆل).

جزیری خواناس و عارفیکی مه‌زن و عاشقی زاتی خوا بو، دیاره زانیانی وه ک
 حه کیم ئەحمه‌دخانی، مه‌لای جزیری، حاجی خه‌لیفه (به‌ها) ئەمین حوزوری مه‌لیک
 غازی شیخ عوبه‌یلا نه‌هری شاه‌ی شه‌مزین، حه‌ کیم مه‌وله‌وی کورد، وه‌فاتی، حاجی قادر
 کوی، نالی، مه‌حومی، ناری، ئاویر، بیکه‌س و... جیی فه‌خرو شازین بو نه‌ته‌وه‌ی ناشتی
 خوازی کورد، مه‌لای جزیری له‌زانیانی ئیسلامی، عیرفان، فه‌لسه‌فه و ئەستیره‌ ناسی و
 زانیانی به‌لاغه و قورئان و حکمه‌ت و که‌لام و زانیانه‌کانی سه‌رده‌می خو، وه‌ ک ده‌ریا
 هه‌رشه‌ پۆلی داوه و به‌زانیان و زانست و زمانی شیرینی کوردی په‌ره‌ی داوه و ئەو دیوانه
 شیعه‌ جوانه‌ی بو کوردان داناوه، دیاره، مه‌لای جزیری زمانی کوردی، فارسی،
 عه‌ره‌بی و تورکیشی باش زانیوه. شیعه‌کانی جزیری باوه‌ کوزیاتر له‌ چوار سه‌د سه‌اله،
 دانراوه، به‌لام هێمان به‌ تازه‌یی و شیرینی هه‌ر ماوه و خودان به‌وه. بو‌ینه: فه‌سیده‌ی
 (ئه‌لل‌سه‌حه‌ر گاه‌ا ئەزه‌ل) که‌ پروته‌ژین له‌مه‌به‌ستی عیرفانی و عیلم و زانیان، هه‌ر
 ئەوه‌یشه‌ که‌، به‌زانیان، زانیویه‌تی نیشتمان و وارگه‌ و ژینگه‌ی مرو‌چهن شیرین و دلپه‌سه‌ند و
 خوشه‌ویسته و پر به‌دل فه‌رمویه‌تی:

گولی باغی ئیره‌می بوه‌تانم شه‌بچراغی شه‌بی کوردستانم
 جزیری باوه‌ری وا بووه‌ که‌ مرو‌ده‌ بی له‌ ژیانیدا خه‌بات بکاوه‌ به‌ کارو کرده‌وه،
 دلسوزی، خوی نیشان بدا، تا بتوانی بیژی. من ئەوم، بو‌ینه له‌م چهن شیعه‌دا ئەوه‌ی به
 ئاشکرا راگه‌یانده‌وه، که‌ ده‌لی:

فاعله‌ ک لازمه‌دا فعل و ئەسه‌ر په‌یدا ببت

گه‌ر تو هه‌ددا، نه‌بن کوریی هه‌داد، دی چ که‌ت؟

مومکنه‌ ک دی هه‌بتن دا کو ته‌له‌ب حاسل ببت

سه‌ید و نه‌چیر کو نه‌بت تو وله‌یی سه‌ییدا، دی چ که‌ت؟

□ له‌ بابته‌ واتانی فه‌لسه‌فه‌ تو بروانه‌ چهن شیرین له‌ بابته‌ مردن و ته‌مه‌نی مرو‌دا

فه‌رمویه‌تی:

تو بنی و ماهی ئەو و ده‌ستی قه‌زایی هه‌ی هه‌ی

نه‌له‌زه‌ری فه‌له‌کی، به‌لکی ژعومری مه‌یه‌داس.

مه‌لای جزیری له بویری و کولنه‌دریدا، سوارچاکی فره به کاره، که ده‌لی:
 قه‌سدا وه سلّی مه بجان گرت کوفیدانی نه‌هیشت
 دوست نه‌هیلین ژ ته‌له‌ب گهر مه بفت چهند سه‌روتشت
 پشت ناده‌ین دو هزار خه‌نجه‌و تیر و روم خشت
 مه‌سه‌ری دانیه ری و به خودی به‌ستی‌یه، پشت
 مه‌لای جزیری لای‌وایه مروّ ده‌بی راستی، وه‌فا و ئیلتیزامی هه‌بی‌که ده‌لی:
 دل یه‌که دی عشق یه‌ک بت عاشقان یه‌ک یار به‌س
 قبله‌دی یه‌ک بت، قولووبان، دل‌به‌ره‌ک، دلدار به‌س.
 □ - جزیری باوهری به‌خوی هه‌بووه، بوئی ئاوه‌ها به‌راشکاوی فه‌رمویه‌تی:
 گهر لوئلوئی مه‌نسور، ژ نه‌زمی تو دخوازی
 وه‌ره، شیعی مه‌لی بین ته، بشیراز، چ حاجت
 □ مه‌لای جزیری فره ژیره‌ک و هوشیار بووه و زولم و غه‌دری قه‌بول
 نه‌کردوه، که ده‌لین:
 مه‌لایه‌ک هندنای شیعی جزیری دزیو بوو له‌م لاو له‌ولا به‌ناوی خوی خویندو
 یه‌ته‌وه و مه‌لا ئه‌حمه‌د جزیریش لی له‌قاو، داوه‌و به‌شیعر، به‌و دزه‌ی وتووه:
 ئه‌ی مه‌لا نافی ته‌یه‌خمه‌ عشر
 توبه‌ شیعرانه‌ته‌گوتی، خوه‌دکی قه‌ندو شه‌که‌ر
 دوری ناسوفته، ده‌وونی مه‌نه‌دی میسلی ته‌قه‌ت
 نه‌د سه‌متی عه‌جه‌می‌دا نه، دئیقلیمی ته‌ته‌ر
 تودزانی د فنک دا، ئه‌مه‌کانی غه‌زه‌لانه
 چ بوه‌انینه مه‌تاعی ته‌، ته‌یابی، سه‌رو به‌ر
 ده‌ست و پایان، ژ به‌ری، زی‌ده‌بکی، دی ته‌بکم
 میسلی حه‌ممادی، عه‌ره‌ب، هه‌روه‌کی، شه‌یخ ئانی به‌سه‌ر
 دیاره‌به‌و جوّره‌ ئابروی مه‌لای شیعر دزی برده‌وه‌له‌ دوایشدا به‌شیعر فه‌رمویه‌تی:

ئه‌حمه‌دم سینه‌ سپهر، پێشبه‌ری تیرا فه‌له‌کی

ده‌عوه، دارێ ته‌مه‌ ئیرو، توژ ده‌حلی وه‌ره‌ده‌ر.

هه‌ر ئه‌وه‌یشه‌ که‌ حه‌ کیم خانی به‌ شیع‌ر فه‌رمویه‌تی:

بینه‌فه، روحا، مه‌لی جزیری پێی حه‌ی بکرا عه‌لی حه‌ریری

کیفه‌ک وه‌بدا فه‌قیه‌ی ته‌یران حه‌تاب ئه‌به‌د بمایه‌ حه‌یران

نه‌قل له‌ و تاری کاک مه‌سعود بارزانی سه‌روکی به‌ریزی کورد و کوردستان له‌ فیستیفالی مه‌لای جزیری که‌ له‌ روژانی ۱۸/۹/۲۰۰۰ ز - له‌ شاری ده‌وک سازدرا بو، برونه‌ گوڤاری گولان ژماره‌ی ۲۹۷/۲۱/۹/۲۰۰۰ ز - هه‌ولیر. - دیاره‌ سازدانی ئه‌و فیستیفاله‌، نیشانه‌ی ئه‌وه‌یه‌ که‌ شوکر بوخوا، کوردستان ئازاده‌ و غه‌م خوڕانی زمان و ئه‌ده‌ب و هونه‌ری کوردی، به‌ دانانی ئه‌و جوړه‌ ریژدانانه‌ له‌ گه‌وره‌، زاناو عارف و شاعیری وه‌ک عارفی ره‌بانی مه‌لا ئه‌حمه‌د جزیری، خوێ ئه‌وه‌مان پێی ده‌لی: حه‌زرتی حه‌ کیم ئه‌حمه‌د خانی، روڵی کورد، ئه‌ گه‌ر ده‌ره‌تانی هه‌بی، فره‌ جوان ده‌ کاری و ده‌ توانی و ده‌یه‌وی بروه‌ به‌ زمان و هونه‌ر و هونه‌ و شیعو ئه‌ده‌ب و وێژه‌ و وێژه‌وانی کورد، بداو بیراز بێته‌وه‌ و بێ خه‌ملینی و غه‌نی بکا و روح و ره‌وانی توو شاعیران و غه‌م خواری کوردی پێ شادبکا، تو برونه‌، له‌و به‌ شه‌ی ئازادی کوردستان، چلۆن زمان و هونه‌ر و وێژه‌وه‌ری و ئه‌دی کوردی گولی کردوه‌ و هه‌لیداوه‌ پیکه‌ یشتوووه‌. به‌ راستی مه‌لای جزیری شه‌وچرای کوردستانه‌، فه‌لسه‌فه‌ی عیشتی و ئه‌وینی مه‌لای جزیری فه‌لسفه‌ی روناکي و نور و ماریفه‌ته‌. عیش و ئه‌وینی جزیری ته‌نیا ئه‌ده‌ب و هونه‌ری به‌دی نه‌ هیناوه‌، به‌ لکوله‌ باری کومه‌لایه‌تی، سیاسی شه‌وه‌ له‌ نیو‌ها و بیرانیدا، راپه‌رین و بزای رزگاری خوازی و کومه‌لایه‌تیشی به‌دی هیناوه‌ فه‌لسه‌فه‌ی ئه‌وینی جزیری له‌لای مه‌لیک غازی شیخ عوبه‌یدیلائی نه‌هری شاهی شه‌مزین و شیخ سه‌عید پیران و شیخ ره‌زاده‌رسیمی و شیخ عه‌بدو سه‌لام بارزانی و مه‌لیک مه‌حمود و شیخ ئه‌حمه‌د بارزانی و پیشه‌وا قازی محمه‌د و ژه‌نرال مسته‌فا بارزانی رابه‌ری نه‌مرو که‌بیری نه‌ته‌وه‌ی کورد و کوردستان، بووه‌ فه‌لسه‌فه‌ی راپه‌رین، بو ئازادی کوردستان و هه‌ر ئه‌و عه‌شتی و ئه‌وینه‌یه‌، که‌ شیعی به‌ زمانی کوردی پێی و تووه‌، که‌ هینشتا، به‌رده‌وامه‌، تارزگاری و ئازادی

به‌ته‌واوه‌تی کورد و کوردستان. عه‌شقی پاک و عیرفانی مرو له‌سه‌ر راست‌گویی، عه‌داله‌ت‌خوازی، ئازاد‌په‌روه‌ری، به‌ره‌کانی له‌گه‌ل‌سته‌م و زولم و زور و یژی، باردیئی و فی‌ری ده‌کا، که‌چو‌ن‌بجولێته‌وه.

پی‌ویسته‌بزانی‌هاو‌ده‌نگی و هاره‌نگی فره‌جوان له‌نیوان‌ریتم و واتاو‌ده‌نگ و ریتمی سیمانتیک له‌شیره‌کانی جزیریدا هه‌یه.

جزیری له‌دانانی‌شعیری‌سوفی‌گه‌ری و عیرفاندا، دانه‌ری‌تیوری‌فهلسه‌فی‌یه، فره‌به‌ئاشکرا‌فهلسه‌فه‌ی‌ئه‌فلاتون و شیخی‌ئیشراق و فیساغورس له‌نیو‌شعیری‌جزیریدا، دیاره‌ره‌نگ‌ده‌داته‌وه. دیاره‌مه‌لای‌جزیری له‌شعیری‌عیرفانی‌دامه‌له‌وانیکی‌زاهری و باتنی‌یه، مه‌لای‌جزیری، له‌کوردایه‌تی‌دا‌بیری‌نه‌ته‌وه‌خوازی‌هه‌بو‌وه، که‌فه‌رمویه‌تی: نه‌بنی‌ته‌بریژ و کوردستان‌لبن‌حوکمی‌ته‌بن

سه‌د‌وه‌کی‌شاهی‌خو‌راسانی‌د‌فه‌رمانی‌ته‌بن

هه‌ر‌ئه‌وه‌که‌زیاتر له‌ ۴۰۰ سال‌به‌رله‌م‌ساله: (۱۹۹۹ ز -) که‌مه‌لا‌ئه‌حمه‌د‌جزیری

فه‌رمویه‌تی:

گولی‌باعی‌ئیره‌می‌بوه‌تانم شهب‌چراغی‌شهبی‌کوردستانم

که‌به‌ئاشکرا‌ناوی‌کوردستانی‌بردوه‌و‌شانازی‌به‌خوی‌کردوه، که‌شه‌و‌چرای کوردستانه. - ئه‌مه‌خوی‌باشترین‌نیشانه‌ی‌کوردایه‌تی‌ئه‌و‌زاته‌پاکه‌یه.

□ جزیری له‌بابه‌ت‌ناوی‌جوان‌و‌جوانی‌و‌جوانکاری‌و‌نه‌خشین‌و‌ره‌نگینی‌واژه‌و‌بیژه‌دا‌له‌ده‌ربینی‌واتای‌عیرفانی‌و‌فهلسه‌فی‌و‌ویژاوه‌ری‌و‌ئه‌ده‌بیدا، فره‌لیژان‌و‌جوان‌ویژو‌خوش‌راویژه. دیاره‌له‌لای‌زه‌رده‌شت‌پیغه‌مبه‌ری‌کوردان‌و‌لای‌فه‌یله‌سوفانیش‌جوانی‌و‌جوان‌خوازی‌باو، بووه‌و‌مه‌لای‌جزیریش‌که‌زانایی‌ئاگادار‌به‌ئاینه‌کان‌و‌فهلسه‌فی‌فه‌یله‌سوفان‌-ه، باش‌توانیوه‌تی‌له‌جوانی‌و‌جوان‌خوازی‌دا‌به‌تایبه‌ت‌له‌شعیری‌سوفیانه‌و‌عیرفانیه‌کانیدا، ئه‌سپی‌بیرو‌هزری‌بئاژوی‌و‌شو‌ره‌سواری‌خوی‌به‌جوانی‌نیشان‌بدا.

مه‌لا‌له‌ناو‌هوژی‌بوختی‌له‌ ۱۴۰۷‌ی‌زاینی‌چاوی‌به‌ژبان‌هه‌لناوه‌و‌له‌چه‌رخ‌ی

یانزه‌ی‌مانگیدا‌ژباوه.

هه‌مو باو باپیرانی شیخی سهر به‌رمال و له سهر شیوه‌ی نه‌خشبه‌ندی بون. مه‌لا بو‌خویندن گه‌لیک شارو دی‌گه‌راوه، ئەلین: له‌ته‌مه‌نی ۳۲ی سالی‌دا لای (مه‌لا تاها) ناویک له‌فیژگی گون‌دی (ستر‌باس) ئی‌جازه‌ی مه‌لایه‌تی وەر‌ئە‌گری و له‌گون‌دی (سهر‌با) له‌نیزیک دیار به‌کر ئە‌بیته‌ دهر‌س بیژی دینی و له‌ویشه‌وه‌ چوو‌ته‌ مه‌لبه‌ندی (حه‌سه‌ن کیف) و له‌ویش دهر‌سی و توت‌وه‌وه‌ مه‌لای پایه‌ فره‌ به‌رزی زوری پی‌گه‌یان‌دوه.

ده‌گیژنه‌وه: مه‌لا دو‌سال به‌ر له‌ئی‌جازه‌ وەر‌گر‌تنی. مه‌لایه‌تی له‌ته‌مه‌نی ۳۰ی سالی‌دا له‌ (دیر‌هان) له‌نیزیک قه‌لای (حه‌سه‌ن کیف) ده‌چیته‌ سهر‌زه‌ماوندی ئی‌جازه‌نامه‌ وەر‌گر‌تنی فه‌قی‌یه‌ک. (سه‌لما) ناویک کیژی حاکی (حه‌سه‌ن کیف) که‌ناوی (مه‌لیک کامیل) بو‌وه له‌گه‌ل ده‌سه‌ خوشکانی خو‌ی چبونه‌ سه‌یری ئە‌و ئاهه‌نگه‌، مه‌لا که‌ له‌و‌گون‌ده‌ (سه‌لما) ده‌بینی، خوا له‌ چاوی به‌له‌کی ئە‌و‌ا به‌دی ئە‌و‌ کاوتیری ئە‌و‌ینی ئە‌و‌ کچه‌دلی پیک‌اوه‌و به‌هه‌ل‌وه‌دا ژیاوه.

ئە‌لین: (مه‌لیک کامیل پێش‌نییاری ماره‌کردنی پی‌ داوه، به‌لام مه‌لاه‌ه‌و خوا‌ناسه‌ گه‌وره‌ جیا له‌ خوا چی‌تری به‌دلا‌رانه‌ براوه.

شاری جه‌زیر که‌ له‌کو‌نه‌وه‌ پێته‌ختی (ده‌سه‌لات دارانی کوردبو‌وه‌و زوریش ئاوه‌دان و وارشی ده‌وری ئە‌و‌ شاره‌ له‌ به‌رده‌ مه‌رمه‌ری تا‌شراو دانراوه‌ و به‌شی زوری ئایه‌ته‌کانی قورئان و ه‌کو (فاتیحا) و (ئه‌نعام) و (اَنَا فَتَحْنَا) و (ئایه‌ته‌لکورسی) و ه‌ی تریش... له‌و به‌رده‌ مه‌رمه‌رانه‌ هه‌لکه‌نراون.

میر شه‌ره‌فخانی کوری ئە‌بدال له‌ میرانی خانه‌دانی ئازیران و باپیری به‌در‌خانیان له‌ هه‌زار تا‌ه‌زار و پینج میری جزیر و بوتان بو‌وه‌ و له‌ ده‌وره‌ی میر شه‌ره‌فخانی بدلیسی میژ و نوسی شه‌ره‌فنامه‌ ژیاوه‌و له‌ شه‌ره‌فنامه‌دا ناوی براوه.

مه‌لای جزیری له‌ سالی ۱۴۸۱ی زاینی له‌ ته‌مه‌نی ۷۴ سالی‌دا بارگه‌ی بو‌لای خوا تیگ ناوه‌و هه‌ر له‌ شاری جه‌زیر له‌ ژیر زه‌مینی ئە‌و‌ مزگه‌و ته‌، وا میر شه‌ره‌فخان به‌در‌خانیان له‌ شاری جزیر له‌ پاش هه‌زاره‌ی مانگی سازی داوه، نیژراوه‌و هه‌تا ئیستاش گوری پر له‌ نوری مه‌لا جیی زیاره‌تی دلدارانه‌و له‌سه‌ر گه‌لکوی گولبارانه.

مه‌لای جزیری دارای دیوانی شیعر، قه‌سیده‌و غه‌زه‌له‌و له‌ عیلمی ته‌جویدو ته‌سه‌وف و

ئیلاهییاتیشا نو سراوه‌ی هه‌یه.

له کاتی شاعر شیعرینا فه‌قی ته‌یران، له هونراوه‌یه‌کی خویدا به‌ناوی، (دلو رابه‌ دلو رابه) میژوی ئه‌و رۆژه‌ ناو ئه‌باو له نیوه شیعریکا ئه‌لی: (هه‌زارو چل و یه‌ک چون). دیوانی کوردی شیخ ئه‌حمه‌دی جه‌زیری که به، پیتی پیت گه‌لی هیجاو ئه‌لف و بی هونراوه ته‌وه، بویه که م جار له لایه‌ن فونهارتمان - ی ئالمانییه وه له سالی ۱۹۰۴ زاینی داله برلین له چاپ دراوه. به‌رکولیکی توێژانه وه‌ی به‌زوانی ئالمانی بو نو سراوه وه له لایه‌ن ژاپا، رۆژه‌لات ناسی روسیش و تارگه‌لیکی توێژانه و لیکوله رانه‌ی له‌باره‌ی شیخ ئه‌حمه‌دی جه‌زیری یه‌وه نویوه.

شیعرو هه‌لبه‌ست: مه‌لای جزیری

خانێ خانان لامیعی نه‌جماته هه‌ر پر نوربێ
گه‌شتی یا به‌ختی ته‌ ئه‌ز بایی موخالیف دوربێ
که‌و که‌با سه‌عدا شه‌ره‌ف طالبع دنیف بورجا ته‌بت
داتنی تو ژیه‌رخێ بالا شوبه‌ی مه‌ه مه‌نظور بێ
ئه‌نجومی چه‌رخێ موحه‌ده‌ب هه‌ر ژزاتی ته‌ی شه‌ریف
که‌سه‌بی ئه‌نواری بکن هه‌تاکو نه‌فخا صوربێ
ئه‌خته‌راته‌ په‌رده‌یا غه‌یبی ئه‌گه‌ر بیتن ظه‌ور
دی بتن (نصف‌النهار)ی وه‌ر شه‌بێ ده‌یجوربێ
«ئایه‌الکرسى» و «ئه‌نعام» هه‌یکه لاتوخێ ته‌بن
بێ نیهایه‌ت پر مرادو بێ عه‌ده‌د مه‌نصوربێ
هه‌ر که‌ناری وه‌رگه‌رینی پێفه عه‌زمو هیممه‌تی
رایه‌تا فه‌تخێ بئه‌صرا (لم یزل) مه‌نشور بێ
خه‌یمه‌تا نوری عینا یه‌ت ظل مه‌مدودی ته‌بت
سوره‌یی (ام‌الکتاب) ماداری هه‌ضره‌ت سوربێ
ما جزیری شوبه‌ی داری ته‌ختی هه‌فت ئیقلم بت
هه‌م بحوکم و سه‌لطنه‌ت ئه‌سکه‌نده‌ر و فه‌غفوربێ

ميٿلى جهم جاما زهرين خالى نه بي ته ژبا ده بي
 داڙخه مرا شادمانى دائيماً مه خمور بي
 مادباغى عهيش و نوشى هه ر بسازو نه ر غنون
 كامران و كامبه خش و دلخوش و مه سرور بي
 جهنده كى شيرين بسور ده ربه ندى ديوانا ته بن
 به ندى شاپورى ته بن تا خوسره وو شاپور بي
 شوبهه تي روح القدس عهردى توپى لى داينى
 سه بزه وو ره يحان و نه سرين گولى مه نقور بي
 هه رده رى نه على فه رهس شوبهه ت بوراقى فى كهفت
 چه شمه بي حه يون ژه وو عهردى موباره ك فورى
 ماته عومرى خضرو نوح و مولكى (ذوالقرنين) بتن
 گونبه دا چه رخي موله ممه ع هه ر بته مه عمورى
 گه رچى ده ر ديوانى حنه ضره ت پور حه قيرين شوبه ي مور
 چه شمى ته چه شمى سوله يمانى بحالى مورى
 ئى نه وه ك گوى بي سه رو پا بيت دبه ندا خه مه تي
 مادچه و گانا ته هه ر به ر كه نده وو مه قهورى
 مالىسانى من دوعا گوى لده ر حه ق وه صفى خان
 مه ظه رى سيرا كه لامى وه ك دره ختا طورى
 هه ر دم ه دحى ته و نه نا يى سينه وو قه لى مه لى
 بي ته فاوت قو لزو ما پر لوئلوئى مه نثورى
 ژاستانى ده وله تي غايب نه بي جاره ك «مه لا»
 دا ژفه رمانى موكه رره م ده م بلده م مه ثمورى

به‌گزاده

به‌گزاده ناوی خیلّی گه‌وره و ناوداری کورده له ناوچه‌ی بوکان و سه‌قر. و مه‌هاباد و چهن شوینّی له‌لای شار باژیر و سلیمانی، بلاو بونه ته‌وه و به‌گزاده یه‌کی له ده‌سه و هوژی گه‌وره و نه‌جیب و ناوداری نه‌ته‌وه‌ی کورده (نیکتین، ۲۵۵).

وارگه و نشینگه و پیشینه‌ی میژویی: جیگای سهر هه‌لدانی کوردی به‌گزاده، به‌راستی و دروستی رون‌نیه، به‌لام ته‌وه‌ی دیاره ریشه‌وره گژی به‌گزاده له ههر جیگایه‌دا بژین یه‌که، ژوبین جیها نگره‌ی فه‌رانسه‌وی که له ۱۹۰۶-۱۹۰۷ زاینی له ئیراندا بووه، له باب‌هت به‌گزاده کانه وه نوسیو یه‌تی: «به‌گزاده، ده‌چینه سهر بوداق سولتانی کوری شیرخان (بنیات نه‌ری سابلاخ)، که به‌کوردی موکری دیته ژمار، بوداق سولتان دوکوری به‌ناوی عه‌بدولعه زیز سولتان و عه‌بدوللا به‌گ، زاروی عه‌بدولعه‌زیز به‌خاتزاده، ناو بانگیان ده‌ر کردوه و له‌شاره‌کاندا جیگیربون و منال و نه‌وه‌کانی عه‌بدوللا به‌به‌گزاده، ناودار بون و له‌نیوکیوه‌کاندا بلاو بوونه ته‌وه، به‌گزاده کان تاناوه راستی سه‌ده‌ی (۱۳ مانگی و ۱۹ز) سه‌روگ و خانی کورده‌کانی موکری و حوکرانی سابلاخ (مه‌هاباد) بون (په‌ره‌ی ۱۱۲-۱۱۳). (ته‌وه‌ی له‌میژو ده‌رکه‌و تووه، بوداق سولتان کوری شیرخان (بنیات‌نه‌ری سابلاخ) ۲ کوری به‌ناوی موسا سولتان و سوهراب به‌گ هه‌بووه که له‌م باسه‌دا باشرقه‌سی لی‌ده‌که‌ین شه‌پول) ده‌سه‌یی ترله به‌گزاده‌کان، که به‌به‌گزاده‌کانی هه‌ورامان، ناودارن فه‌سل و نه‌سه‌بی، ده‌ده‌نه‌پال تیه‌ورسی کیانی پاشای ناوداری کوردی کیانی (ئیدموندز، ۱۶۸-۱۶۹. به‌گزاده‌کانی جاف‌چله‌روژه‌لات و چله‌باشوری کوردستان خو‌یان به‌زاروی زایر به‌گ، ده‌زانن و یه‌که‌مین تیره‌ی پاشایان و خانی خیلّی جاف له‌وانه سه‌رایان هه‌لداوه و خو‌یان مرو‌یانه نیشان داوه (عه‌زاوی، ۳۲/۲، ۷۳). زایر به‌گ له ۱۱۸۶ مانگی و ۱۷۷۲ زاینی له‌گه‌ل ده‌سه‌یی له‌جافه‌کان له‌جه‌نگ له‌گه‌ل حاکمانی نه‌رده‌لان، ده‌شکین و به‌ناچار روده‌که‌نه «بانی خیلّان» له‌که‌ناری غه‌ربی چه‌م و ئاوی سیروان و که‌وتنه به‌رپشتیوانی پاشای کوردی سلیمانی (زه‌کی، ۳/۳۴۱؛ ئیدموندز،

۱۵۶، نیکتین، ۳۶۸). کهم کهم و بهره‌بهره، به‌گزاده کان به را بهری زایر به‌گ، به زال بون و ده‌سه‌لات په‌یدا کردن به‌سه‌ر خیلّه کورده کانی ناوچه، رابه‌ری کردنی جافه کانی ئەم دیوو ئەو دیوی کوردستانی هینایه بن ده‌سه‌لاتی خویمان و هیژو ده‌سلاتی فره‌یان بو جافه کان به ده‌س هینا، له‌م ده‌وره‌دا به‌گزاده کان به په‌یدا کردنی ده‌سه‌لات له نیوخیل و هوزه کوردیه کانی ترا، پر هیژترین ده‌سه‌لاتیان به ناوی پاشاو حوکمران له نیو کوردانا؛ چ له کوردستانی روزه‌ه لاتی یا کوردستانی باشوریدا په‌یدا کرد (ئیدموندز، ۱۵۸، ۱۶۳-۱۶۴، ۳۴۰). ئیعماد سه‌لته‌نه لای وایه به‌گزاده کان یه‌کی له‌ره سه‌نتین و موخته‌به‌ترینی هوزی جوانرویه (۲۳۷۸/۴).

به‌گزاده کان: هندی له به‌گزاده کان به وینه‌ی خیلّه کی یا تایفه تایفه‌ی سه‌ر به‌خو، ده‌ژین و هندی تریان به‌وینه‌ی تیره به تایفه و هوزه کانی دیکه‌وه لکاون، بو وینه به‌گزاده کانی ناوچه‌ی ته‌رگه‌وه‌ری لای ورمی؛ یه ک هوزی سه‌ر به‌خون (ئیرانشار، ۱/۱۲۱)؛ هه‌روا برانته دیه‌قان، ۶۱)؛ به‌لام به‌گزاده کانی خیلّی مرادی که له کوردستانی باشوریدا ده‌ژین تیره یا تایفه یه‌کن له «تیله‌کو» له شیروانه (عه‌زاوی، ۲/۵۹). «یه‌زدان به‌خش» (هه‌رئه‌و، ۲/۶۰) و «گه‌لالی» له شاره‌زور (ئیدموندز، ۱۵۶-۱۵۷، ۱۶۱). وه به‌گزاده کانی خیلّی جافی جوانرو، تایفه‌گه‌لی له «وه‌لد به‌گی» و «باوه‌جانی» به‌ژمار هاتون سه‌روکی زور به‌ی ئەم تایفانه له نیو به‌گزاده کان هه‌لده‌ بژیر دران (عه‌زاوی، ۲/۷۱-۷۲) ئیعماد سه‌لته‌نه (هه‌رئه‌وی). به‌گزاده کانی جافی جوانرو که له دو به‌شی یاقوب به‌گی و باو‌خانی پیک هاتون له ئەعیانی ئەو ناوچه‌ن. هوزی هه‌مه‌وه‌ نیش شاخه یه‌کی به‌ ناوی به‌گزاده (چه‌له‌بی) هه‌یه. ئەسل و نه‌سه‌بی هه‌مه‌وه‌ند، ده‌ چینه‌وه سه‌ر جاف وله شار باژیرو سلیمانی بلا‌وبونه ته‌وه. به‌گزاده کانی هه‌مه‌وه‌ندی له به‌ره‌ی «خوامراده شیر»ن. که‌چوار- کوری به‌ ناوی یادگار، سه‌فه‌ر، ره‌مه‌زان و ره‌شید هه‌بووه و شاخه‌ی به‌گزاده له‌زاروی یادگارن. به‌گزاده کانی هه‌مه‌وه‌ند له ۳ تیره‌ی جوامیر، قادر و کاله پیک هاتون (عه‌زاوی، ۲/۷۸-۷۹؛ زه‌کی، هه‌رئه‌وی، ۳۳۳).

پرش و بلاوی: به‌گزاده کان له ناوچه‌یی له نیوان سنوری ده‌س کردی ئیران و عیراقد،

ده‌ژین. به‌گزاده‌کانی بن‌ده‌س ئیران له‌لای ورمی‌شاری شنو بلا‌وبونه ته‌وه. به‌گزاده‌کانی له‌لای ورمی له‌دو به‌ش پیکهاتون، به‌شی به‌گزاده‌کانی ده‌شت و به‌گزاده‌کانی بنار، به‌گزاده‌کانی ده‌شت، له‌تولکی، ده‌ربه‌ند و سولیکی سیلیوانه؛ به‌گزاده‌کانی بنار له‌ئه‌میر یاد، دزه، دزاوا و محال، ده‌ژین و رای ده‌بویرن، به‌گزاده‌کانی شنو به‌به‌گزاده‌ی حه‌یده‌ری و فه‌زلوللا به‌گی ناودارن و له‌ئاوایه‌کانی ده‌وروپشتی شاری شنو و سندوس بلا‌وبونه ته‌وه (که‌ریمی، ۱۴۸، ۱۵۰). تایفه‌کانی سه‌ر به‌خوی‌ئه‌وه به‌گزانده‌ی واله‌بن ده‌س حوکومه‌تی ئیراندان، به‌تیکراله‌له‌ ۲۹ ئاوایدا له‌محالی ده‌شت و ته‌رگه‌وه رله‌ ناوچه‌ی ورمی، ده‌ژین. ناوی هه‌ندی له‌وگوندانه‌ئه‌مانه‌ن: (خوشکو، کای، جیرم، بتکار، نو‌شان، میراوا، هولوری، راجان، ده‌ره‌گه‌زوزه‌نگلان). ده‌سه‌یی له‌به‌گزاده‌کان که‌نیشه‌جی کراون له‌محالی‌ئه‌نبی ده‌ژیان (ئیرانشار، ۱/۱۲۱) و به‌گزاده‌کانی کوردستانی باشوری له‌شوینی ده‌ژین که‌به‌کوردستانی باکوری لکاو به‌تورکیه، نیزیکه‌و به‌گزاده‌کانی هه‌ورامان له‌ناوچه‌ی هه‌له‌بجه (هه‌له‌بجه‌ی سوتاوکه‌به‌ده‌ستوری سه‌دام حوسین و عه‌لی کیمیایی له‌ ۱۶/۳/۱۹۸۸ز - زیاتر له‌پینجه‌زار، ژن، زاروگ و منال و میرمنال، کچ و کورو پیای پیروبی چه‌کبه‌گازی شیمایی، سیانور و... له‌چهن کات و سات خه‌فه‌و قرکرد و شاری عیلم و هه‌نهر په‌روه‌ری هه‌له‌بجه‌ی کرده‌هیروشیمای کوردستان ویستایش ۱۸ مارس ۲۰۰۷ز - هیمان نه‌خوشانی ئه‌و کاره‌ساته، نیازیان به‌داوده‌رمان هه‌یه‌که‌به‌ده‌ستوری به‌ریژ سه‌روگ مه‌سعود بارزانی سه‌روگی کوردستان زیاتر له‌چوار سه‌د بیماری شیمایی هه‌له‌بجه له‌ ۱/۳/۲۰۰۷ز - به‌ره‌به‌ره بو‌موعاله‌جه‌به‌ری ده‌کرینه نه‌خوشخانه‌کانی تاران و بو‌هه‌ر نه‌خوشیکیش دوسه‌د دولار یا زیاتر دابین کراره‌که‌بو‌یان خه‌رج بکری (شه‌پول)، به‌لی به‌گزاده‌کان له‌شاری هه‌له‌بجه، ده‌ژین و له‌واوه‌کو‌بونه ته‌وه (ئیدموندز، ۱۶۷)، بابه‌حه‌کیم خه‌لیفه‌ی شیخه‌کانی هه‌ورامان، یه‌کی له‌پیاوه ناسراوه‌کانی نیو‌عه‌شایری به‌گزاده‌بوو که‌له‌دو ده‌هه‌ی یه‌که‌می سه‌ده‌ی (۲۰): بیستی زاینی ژیاوه (نیکتین، ۴۵۸). له‌پیاوانی ناودار و سه‌روگه‌کانی دیکه‌ی به‌گزاده‌له‌نیو به‌ره‌ی جافه‌کاندا، ده‌کری ناوی قادر به‌گ، محمه‌د پاشا، رو‌سته‌م به‌گ و حه‌یب به‌گ،

بیری و یادبان بکری (ئیدموندز، ۱۵۸؛ ئیعماد سه‌لته‌نه ۲۳۷۸/۴).

نه‌خشی میژویی: به‌گزاده کان به‌شیوه‌ی سهر به‌خوله میژوی نه‌ته‌وه‌ی کورد، نه‌خشی
 ته‌وه‌نده به‌رچاویان نه‌بووه، به‌لام به‌ورد بونه‌وه له‌هیژو قودره‌تی که‌له جافه‌کاندا هه‌یان
 بووه، ده‌کری نه‌خشی ته‌وان له‌تاریخی خیلێ جافدا بوئی بگه‌ریی، له‌سه‌ره‌تای ده‌وره‌ی
 قاجار له‌ئێراند، به‌گه‌کانی هۆزی کوردی ده‌ورو به‌ری ورمی و ئەم دیوو ته‌وه‌دیوی
 نیوسنوری ده‌سکردی ئێران و عوسمانی، عه‌بیاس میرزا نایوسه‌لته (د ۱۲۴۹ مانگی)،
 له‌جه‌نگدا، شه‌روانانی سواره و پیاده‌ی خوئی له‌و به‌گانه‌داین ده‌کردو جاهر له‌به‌رته‌وه
 که‌وتبونه به‌رحیمایه‌ی ته‌وه (۱۱۰۹/۱۱۱، ۳۱۲). له‌سالی ۱۳۲۱ هه‌تاوی که
 نازربایجان له‌لایه‌ن شوژه‌وی یه‌وه داگیر کرابو، هه‌ندی له‌هۆزو خیلێ کورده‌کانی
 ده‌ورو به‌ری ورمی ده‌ره‌تانیا بۆره‌خسا بوو که‌داوای نازادی و مافی ره‌وای خوین
 بکه‌ن و له‌ویوه‌دا کورده‌کانی به‌گزاده‌ش به‌سه‌رکرده‌یی نوری به‌گه‌، له‌گه‌ل کورده‌کانی
 هه‌رکی (هم) به‌سه‌رکرده‌یی ره‌شید به‌گی جیهانگیری سه‌روکی هۆزی هه‌رکی و ته‌ندامی
 حیزبی دیموکراتی کوردستان له‌محالی ته‌رگه‌وه روده‌شتی مه‌رگه‌وه‌ر، له‌خوراوی
 شاری ورمی، هه‌ریکی تیکوشان بوون، به‌گزاده‌کان له‌گه‌ل کورده‌کانی خیلێ هه‌رکی له
 ۱۳۲۳ هه‌تاوی له‌به‌رزایه‌کانی کیوی جوله‌که، له‌رداغی شاری ورمی له‌گه‌ل شه‌روانانی
 حوکومه‌ت توشی شه‌ره‌اتن و شکان (زه‌نگنه، ۳۵-۳۶، ۴۶-۴۷؛ ئیسکه‌نده‌ری‌نیا،
 ۱۰۷، ۱۱۲). هه‌روا له‌راپه‌رینی بارزانیه‌کان که‌هاتبون به‌کومه‌گی کوماری کوردستان
 له‌مه‌هاباد، کورده‌کانی به‌گزاده له‌گه‌ل هۆزی هه‌رکی به‌تیکرابه‌دژی هیرشی شه‌روانانی
 ئێران بۆسه‌رکوردان، به‌ریان له‌هیرشی ئێران گرت و ئاوقه‌ی هیژی ئێران ده‌بون (هه‌مو، ۸۹).
 هه‌شیمه‌ت و تیکوشان: له‌ژماره‌ی هه‌شیمه‌تی به‌گزاده‌ئاگاداری یه‌کی وردو به‌راستی
 له‌به‌رده‌سانیه (چون ئێران ناخوای ژماری دروستی کورد، له‌ئێران نیشان بدری له
 ۱۳۷۶ هه‌تاوی روژنامه‌ی که‌یه‌هان نویسیبو ۸ میلیون کورد له‌ئێران هه‌ن تازه‌له‌ده‌ستی
 ده‌رچبوو کوردی ئیلام و لورستان و کوردی کرماشان و قوچان و خوراسانی، نه‌هینابوو
 ژمار). له‌ساله‌کانی ۱۳۱۱-۱۳۴۲ و ۱۳۴۹ هه‌شیمه‌تی به‌گزاده به‌ته‌رتیب به‌ ۴۰۰،

۵۰۰، ۵۵۰ بنه ماله به ژمار هاتووه، که بهان، ۱۱۰/۲، دیهقان، ۶۱؛ ئیرانشار، هه ره ئه وی). حه شیمه تی به گزارده ی کوچه ره له سه ره ته تی سه ره ژماری ۱۳۶۶ به تیکرابه (۱۰۶۲) که س دانراوه، که له له وه رگه کانی ناوچه ی گونده کانی ته رگه وه ره، ده ژین و رای ده بویرن (سه ره ژماری...، ۱۲). به گزارده کان سوننی و شافیعی مه زه بن و هوژه کوچه ره کانین زیاتر به مه رو په زو مالآت داری یه وه، خه ریکن (دیهقان، هه ره ئه وی؛ مه شکور، ۱۹۱؛ ته فشار، ۱۶۶؛ ئیرانشار، هه ره ئه وی). سه رچاوه: ئیدموندز، سیسیل جان، کورده کان، تورکان و عاره بان، ته رجه مه ی ئیبراهیم یونسی، تاران، ۱۳۶۷، ئیسکه نده رنیا، ئیبراهیم، ساختاری سازمانی خیلات و شیوه ی ژیانی هوزه کانی ئازربایجان، ورمی، ۱۳۶۶؛ ئیعتما د سه لته نه، محمه د حه سه ن ئاوینه ی شاران به کوششی عه بدولحوسین نه وایی و هاشم موحه دیس، تاران ۱۳۶۸ هه تاوی، ته فشار سیستانی، ئیره ج، خیلات: ره شمال نشینان و هوژ و تایفه کانی ئیران، تاران، ۱۳۶۶، ته وین ئوژین ئیرانی ته مرو ۱۹۰۶-۱۹۰۷ (ئیران و نیودوروان: به بنه نه هره بن) ته رجه مه ی عه لی ته سفه ره سه عیدی، تاران، ۱۳۶۲، ئیرانشار کومیسونی میلی یونسکو له ئیران، تاران، ۱۳۴۲ هه تاوی ده فته ره (نوسینگه) ی محمه د هادی و عه بدوللا حه سه ن عیراقی باکوری، به غا، ۱۹۸۵ ز- عه لی دیهقان سه رزه وی زه رده دشت، تاران، ۱۳۴۸، زه کی محمه د ته مین، کورد و کوردستان، به غا، ۱۳۵۰ مانگی و ۱۹۳۱ ز- زه نگه نه، ته حمه د، بیره وه ری له مه ئموریه ته کانم له ئازربایجان، تاران، ۱۳۵۳، سه ره ژماری جواکی، ئابوری، هوژه کوچه ره کان ۱۳۶۶، حه شیمه تی عه شامیری دیهستانه کان، ناوه ندی ئاماری ئیران، تاران ۱۳۶۸ عه زوای، عه بباس، عه شایری عیراق به غا، ۱۳۶۶ مانگی و ۱۹۴۷ ز- که ریمی به هه من جوغرافیای موفه سه لی تاریخی غه ربی ئیران، تاران ۱۳۱۶ هه تاوی. که بهان مه سعود، جوغرافیای موفه سه لی ئیران، تاران ۱۳۱۱، مه شکور، محمه د جه واد، چاوخشانی، به میژوی ئازربایجان...، تاران، ۱۳۴۹ هه تاوی، نیکتین، واسبلی، کورد و کوردستان، ته رجه مه ی محمه د قازی، تاران، ۱۳۶۶ هه تاوی و هه روا ۳۱۲ جه عفه ره ئیسه قاقی ته تموری، دایره تولمه عاریفی ئیسلامی ج

۱۲، تاران، ۱۳۸۳، په‌ره‌ی ۴۳۰ تا ۴۲۸ (شه‌پول).

هوژی فه‌یزوللا به‌گی بانی بوکان: میژویه کی کورتی بنه‌ماله‌یه کی به‌گزارده‌ی کورده،
 نویسنی: فولنگه‌نگک رودولف Wolfgangrudolf وه‌سه‌سن سه‌لاح سوآن، ئەم
 لیکولینه‌وه له‌گو قاری: Baessler-Archir، به‌شی تازه‌ی، به‌رگی ۱۱، که سالی ۱۹۶۷ز-
 ده‌ر چووه، له‌په‌ره‌ی ۲۷۵ تا په‌ره‌ی ۳۰۴ به‌زمانی ئەلمانی بلاو کراوه ته‌وه و منیش
 پاش لیکولینه‌وه و راست کردنه وه‌ی هه‌له‌کانی، وه‌ری ده‌گیژمه سه‌زمانی کوردی.
 د. ناجی عه‌باس ئەحمه‌د. (بروانته: په‌ره‌ی ۶۳ گو قاری کوری زایناری کورد، به‌رگی ۵
 چاپی ۱۹۷۷ز- به‌غدا. منیش (شه‌پول) بوئه‌وه‌ی ئەم مه‌به‌سته‌ی هوژی فه‌یزوللا به
 گی‌یه، به‌کورت کردنه‌وه بتوانم له‌گه‌ل ئەو مه‌به‌سته‌ی به‌ناوی به‌گزاده له‌دایره‌ تولمه
 عاریف... دا، چاپ کراوه یه‌کی یان بخه‌مه‌وه والیژه دا، قسه‌ی لینه‌که‌م. دایاره ئەو مه‌به
 ستانه‌ی که‌له‌بابه‌ت ئەم هوزه‌وه له‌کتیپی (نیگاهی به‌تاریخی مه‌هاباد به‌ریژ سه‌بید محمه‌د
 سه‌مه‌دی چاپی ۱۳۷۳ هه‌تاوی و تاریخی فه‌ره‌نگ و ئەده‌بی موکریان به‌ریژ ئیبراهیم
 ئەفخمی چاپی ۱۳۶۴)، له‌سه‌رم زیاد کردوه و به‌کورتی و به‌خولاسه‌گیژاو مانه‌ته‌وه.

هۆزی فه یزوللا به گی

له شه ری به که می دنیا نه ته وهی کورد، که وته بن دهس ۵ حوکومه تی ئیران، تورکیه، عیراق، سوریه و یه کیه تی سوڤیت، به شی سوڤیت له ۱۸۲۹ز- له حوکمی عوسمانی جیا کراوه ته وه.

فه یزوللا به گی خاندانیکی ئه رستوگراتی گه وره ن و گه وره بون، به م واتایه: که له ئیران بهرله دابه شکردنی زه وی به سهر وه رزیرو جوتکاردا خاوه ن زه وی کشت و کال ئه وان بون و به دهس ئه و فه یزوللا به گیانه وه بووه له ناوچه ی خویندا و ئه وانیش و به گشتی خاوه ن زه وی کشت و کال که به ئاغاوات یا مالیک ده ناسران له کوردستانی بن دهس حوکومه تی ئیران، وه رزیر و جوتکاریان ده چه و سانه وه، جاههر مالیکی خوی و ئینسافی، وه رزیرو جوتکار فره بی ده سه لات بون.

فه یزوللا به گی یا به گزاده ی موکریان بنه ماله یه کی گه وره ی تاییه ته، له خیللی موکری، که سه روکه کانی ئه م خیللی لی په یدا بووه، له سالی (۱۳۳۴ هه تاوی و ۱۹۵۵ز) له لایهن ئیبراهیم خان صلاح (و ۲ که سی دیکه به ناوی سه عد، ئه عزه می و محمه ده سه لامی)، باسی فه یزوللا به گیان نوسیوه و ده سه ته و چاپ نه کراوه. بروانه پهره ی ۷۲ کووری زانیاری کورد، بهرگی ۱۹۷۷-۵ز به غا-د. ناجی عه باس ئه حمه د.

ئیبراهیم خان صلاح کووری ئه حمه د به گ له ۱۲۷۱ هه تاوی له دایک بووه و هه رله دیی سارو قامیش لای سه دی ئاوی بوکان مولکی خوی خویندویه تی و به زیریکی و پشتی کار بوته خوینده واری باش و فازل، هونه روه ر، خوی داهیتان، بووینه: زمانی ئینگلیسی، فه رانسه وی، روسی، عه ره بی، فارسی و تورکی و کوردی ده زانی و ناسیاویشی به زمانی ئه لمانی و لاتینی هه بوو و خه ریکی زانیی فیزیک و لیکولینه وه ی میژو: Historiographie بوو، فره حه زی له زانین و فیروبون بوو، ته نانه ت به و زانسته سه یرانه ی وه ک (جه فر و ئه وفاق) و پیت زانی، ناسیاو بووه و کاری پزیشکیشی ده کرد، ده رمان و داروی به بی ئه نوایان ده داو باتریشی له ماله خویدا سازدابوو هه روا له سالی

۱۳۳۶ دەستوری زمانی کوردی نویسیو و له کۆماری کوردستانی ۱۹۴۶ز - به شدار و پلهی سه‌رگورد و فه‌رمانده‌ی پاده‌گانی کوردستان له‌شاری مه‌هاباده، هه‌ بووه.

□ چهن ئیسه‌که‌ندی مروّف (ئینسان) له‌ئه‌ شه‌وته‌ی شانه‌ده‌ر له‌ نیو خاکی کوردستانی باشوری دوز راوه‌ ته‌وه، به‌ پیتی هه‌ندی بیرورای هیری دوت Hererot و کسه‌فه‌ون xenophon هی دوکه‌سن و زانایی که‌ به‌زانست ئه‌وه‌ ئیسه‌که‌انه‌ی ناسیوه: Ralph solecki و توپه‌تی و ایزانم ته‌مه‌نی یه‌ کیکیان نیزیک... ۵۰ ساله‌ و دوه‌ میشیان... ۶۰ ساله‌ (گوفاری سوّمیر ژماره‌ی ۱۳ سالی ۱۹۵۷ز - په‌ره‌ی ۵۹-۶۰) به‌زمانی ئینگلیسی. به‌ سه‌رنجدان به‌وه‌ که‌ له‌ شانه‌ده‌ر باکوری روژاوا‌ی ره‌واندزی کوردستان دوزراوه‌ ته‌وه‌ دورنیه‌ هی کوردیی و کوردگه‌نم و گه‌نم چه‌ندن و که‌لک و ه‌رگرتن له‌ گه‌نمی دوزیوه‌ ته‌وه‌. (برواننه‌ په‌ره‌ی ژبانی قه‌وام سه‌لته‌نه‌ چاپی ۱۳۶۶ هه‌تاوی). هه‌ندی لایان وایه‌ سوّرانی کوردی له‌ گه‌ل واژه‌ی سوّمیر یه‌ کن. کورد، له‌ ره‌ گه‌زدا هه‌روه‌ کوزانی Anthropology ده‌لی: هه‌روه‌ ک هه‌ندی له‌ دراوسینکانی ده‌چه‌سه‌رسی (۳) ره‌ گه‌ز: ره‌ گه‌زی ئه‌لی، ره‌ گه‌زی ناوه‌ندی زه‌ریا (به‌حری موته‌ وه‌سیت) و ره‌ گه‌زی پیش نوڤدیه‌ کان Proto-nordic که‌ چاوشین و قز زه‌ردن و زمانی کوردی له‌ زمانی هیندو ئوروپایه‌ و پیوه‌ندی به‌زمانی فارسی، ئه‌فغانی، ئوردو، به‌لوچ، پشتو، هیندی و تاجیکی هه‌یه، ئه‌و زمانانه‌ هیندو، ئوروپایی (هیندو - جه‌رمانی) (کوری زانیاری هه‌رئه‌وی - بوژانیاری زیاتر له‌ بابه‌ت ره‌ گه‌زی کورد: برواننه‌ په‌ره‌ی ۳۵ تا ۳۳ و ۱۳ تا ۲۲ کتیبی کومه‌له‌ و تاری وارگه‌ و ناودارانی کورد به‌ قه‌له‌می د. محهمه‌د صالح ئیبراهیمی (شه‌پۆل) به‌رگی ۲ و ۳.

ئه‌وه‌ی له‌ میژو ده‌رده‌ که‌وی خه‌لکی هه‌ریمی لای territor موکری له‌ کون و که‌و ناراو له‌ بنه‌ره‌ تا کورد بون، به‌لام له‌ سه‌ده‌ی ۱۳ و ۱۴ که‌وتنه‌ ژیر زه‌بری مه‌غول و تورکه‌وه‌ که‌ هیرشیان بو‌ئه‌ و ناوه‌ هینابو، هه‌ندی له‌ خه‌لکی موکریان بو‌وه‌ نه‌ ژیرده‌س. به‌لام هه‌ندی کوچیان کردو چونه‌ به‌شی کوردستانی باشوری (عیراق).

له‌ سه‌ده‌ی ۱۵ هه‌ل و مه‌رجی ره‌خسا، ئه‌و کوردانه‌ گه‌ رانه‌وه‌ بو‌ ولاتی خوینان. له‌ ۱۴۴۶ز سه‌یفه‌ دین خانی موکری سه‌ر زنجیره‌ی سه‌ردارانی موکری، که‌ موکریان

بہدہ سی جاگیرلو، یہ کیّ لہ تورکمانان: (تورک رہ شہ) داگیر کر ابو لہ روژگاری سہرنہ خون بونی تہخت و بہختی حاکمانی قہرہ قوینلو و ثاقاق قوینلو، توشی شہر بوو (دریاس) و یہشی روژاواى موکریانی لہ چنگک جاگیرلو دہرہینان، ہندی دہلین سہیفہ دین خان لہ خیلّی (موکری) ناوچہی شارہ زورہ، یا لہ تیرہی بابانہ، ہندی دہلین سہیفہ دین خان فرہ بہ مہ کرودا ہو بووہ و بہ (مہ کری) ناوی دہرجوہ، ہیچ دوریش نہ لہ (موغری: رینگای موغان) وہ، ہاتبی، چون ناوی موکری ناویکی کوّن و کہو نارایہ. (برواننہ شہرہ فنا مہ، وەرگیرانی ہہ ژار، لیکولہرو مو تہ جیمی قانون بہ فارسی، چاپی ٹوفسیتی ۱۹۸۱ از - جہواہیری تاران و ٹیسکلو پیدای ٹسلام بہ ٹینگلیسی ج ۴ پەرہی ۱۹۰ واژہی sauı Bulak مینوریسکی ہہرئہوی.

خانہدانی (بہ بہ میری) کہ لہ گہل خانہدانی بابان پیوہندیان ہہ یہ و ناوی موکری لہ پشتی ۴ لہ پاش (سہیفہ دین خان) بہ ناوی (بہ بہ میری ہاتو تہ مہیدان، ہہروہ کوہ بہ گزارہی ٹیستا ٹم ناوہ بہ خوینانہوہ دہنن. (پەرہی ۸۱ گو فاری کوری زایناری ہہرئہوی). سہیفہ دین خان دوّل باریک، دریاز (: دریاس)، یہختہ چی (: ٹہختاچی)، بہلئہمر (: ٹیلئہ یمور)، سندوس (: سلدوز)یشی رزگار، کردن و ہہموی خستہوہ سہر دریاز، لہو سہر دہمہدا خاکی بن دہس موکری یہ کان، گہیشتبوہوہ ٹہو پہری فراوانی و سولتان مرادی سیوم ہیرشی کردہ سہر ٹیران و تا شاری تہو ریژی داگیر کرد. پیشہوای موکریان میرہ بہ گی دوہم و دوستی سولتان مراد بوکہ ناز ناوی پاشای پیدا. ٹہم میرہ بہ گہ (نہوہی روستہمی برازای سہیفہ دین خان)ہ، کہ لہ ۱۵۸۳ ز - ہہرلہ موسلہوہ حوکمی دہرویی تامہراغہ روژہ لاتی ورمی (مینوریسکی پەرہی ۱۹۰ ہہرئہوی و شہرہ فنا مہ ۵۳۴ ہہرئہوی) صارمخان کوری سہیفہ دین خان لہ ۹۱۲ مانگی و ۱۵۰۶ ز - بہرہ نگاری ہیرشی شائیسماعیلی صہفہوی بو. کہ دہیویست مال و مولکی داگیر بکا و بیکوژی، لہ سالی ۹۱۸ مانگی بہ ناچار داواى کوّمہ گی لہ سولتان سہلیم. عوسمانی کردو داوی مردنی صارمخان مولکہ کہی لہ نیوان (۳) کوری روستہمی برازایدا، دابہ شکر، میرہ بہ گی دوہم بہ قسہی شہرہ فنا مہ کوری شیخ حہیدہر کوری روستہم، کوری بابا

عومہر کوری سہیفہ دین خان بووہ (مینوریسکی پہ رہی ۱۹۰ ہہر تھوئی و شہرہ فناہہ پہ رہی ۵۳۲ و ۵۳۳ ہہر تھوئی).

نوکتہ لہ کتیبی: خہ تایی نامہ نوسراوی سہ یید عہلی تہ کبہر خہ تایی ہا و سہ رده می شائسماعیل صفہوی کہ بہ تیکوشانی ٹیرج تہ فشار چاپ کراوہ، لہ پہ رہی ۱۶۷ نوسراوہ: نہم بیستو و ہہیچ کافرینک ٹینسان بخوا، مہ گہر قزلباش نہ بی، کاتی ریم کہوتہ، شاری تہوریز، لہ و سہ رده مہ دا صارمی کورد، لہ گہل قزلباشاندا، لہ غہز وہ دابو، برای تہولہ گہل کوری تہودا بہدہسی تہ و قزلباشہ بی دینانہ تہ سیر کرابون، کورہ کہیان بہ زیندوی کردہ، کہ باب و تہوہل تہ و پارویہ کی لہ گوشتی تہ و کورہ خوارد و لہ پاشان قزلباشہ کان گوشتی تہ و کورہ بی تاوانہ یان خواردو برا کہیشیان لہ مہنجہلدا کولاندو خواردیان، لہ پاشان خہ تایی لہ کتیبہ کہیدا، لہ خوا پاراوہ تہوہ تا سولتان سہلیمخانی عوسمانی، بہ سہر قزلباشاندا، زال بی. (نہقل لہ کتیبی روانینیک بہ میٹروی مہاباد، دا نوسراوی بہریژ سہ یید محمہد صفہ مہدی چاپی ۱۳۷۳ ہہ تاوی پہ رہی ۱۴ و ۱۵. بلاوکی رہ ہرہ و (شہ پوئل)

تہوہی باش زانراوہ، باپیری موکریہ کان بوداخ سولتان یا بوداق سولتانی موکری کوری شیرخانی کوری حہیدہر خانی موکری بہ کہ لہ سالی ۱۰۸۹ مانگی مزگہوتی سوری لہ (سابلاغ) مہاباد ساز داوہ و ہہرلہ ویش نیژراوہ و گومہ زہ کہی زیارتگہ بہ بہلام پیوہندی تہم بوداخ سولتانہ لہ گہل میرہ بہ گی دوہم بہ قسہی C.ich روناک نہ. لہ پہ رہی ۳۱۳ باسی بداخ سولتان کراوہ. (مینوریسکی پہ رہی ۱۹۱ ہہر تھوئی و بہرگی ۱ پہ رہی ۲۹۱ ریچ).

لہ بابہت فقہی تہ حمہد کہ لہ شہر بہ قازانجی عوسمانی بہ سہر کیغانہی کچہ فہرہنگی ٹور و پادا زالبووہ و سولتانی عوسمانی ناوچہی دارہ شیمانہ و مہرگہ و ماوہتی پیداوہ و کیغانہی مارہ کردوہ و بہ جوتہ ہاتونہ تہ دارہ شیمانہ و ۲ کوریان بہ ناوی بابہ سلیمان کہ دامہ زینہری حوکومہتی بابان بووہ و دوہمہ کہیش (بوداخ سولتان) باپیرہ گہورہی بہ گزارہ کانی موکریہ. ریچ دہلی: (پاشا: مہحمود پاشا ۱۸۱۳-۱۸۳۴ز) بہ شانازی یہوہ

چهن قسه یه کی به تیځلاوی بوگیرا بومه وه و شانازی ده کرد که له بنه ره تا ده چپته سهر کیغانه ی ئور و پایی و پیی ده وتم له وانه یه خزمم بی و ئافره تانی مالی پاشایش چیروکی فهقی ئه حمهد و سلیمان پاشای پاپیری بابانه کانیاں بوخیزانم Mrs. Rich گیرابوه وه، له پاشان ریچ له پهره ی ۲۹۷ بهرگی یه کم ده لی: «ئه مه له یه کی له چیروکه کانی کاتی شهرو شور ی (صه لاهه دین) دژخاچداران ده چی و له پاشان بو (بابه سلیمان) ریک خراوه (ریچ C. Rich بهرگی ۱ پهره ی ۲۹۲ تا ۲۹۶).

نوکنه چیروکی فهقی ئه حمهد و کیغانه ئه مین زه کی له تاریخی سلیمانیدا پهره ی ۵۴-۵۸ و ریچ Rich یش ئه وه ی له بهرگی ۱ پهره ی ۲۹۲ تا ۲۹۶ گیراوه ته وه ود. محمه د صالح ئیبراهیمی (شه پوئل) یش چیروکی فهقی ئه حمهد - ی داره شیمانه ی گیراوه ته وه وله چاپی داوه و دوای ئه وه له پهره ی ۱۹۲ کتیبی زانایانی کورد، چاپی ۱۳۷۹ ی هه تاوی چاپه مه نی سه قز (محمه دی)، (شه پوئل) ده لی: «دیمورگان ده لی: هه زره تی ئه شه ره ف سهر دار سه یفه دین خان موکری کوری ئه میرخان موکری زمانی فارسی، کوردی، تورکی عوسمانی باش ده زانی و جوان له بهر خو به وه زمانی فه رانسه وی، ئینگلیسی و ئالمانیس فیر ببو و چاک ده بزانی، جا به قسه ی دیمورگان (که میوانی سه یفه دین خان بووه) ناوی باوکی سهر دار سه یفه دین خان ئه میرخان بووه. نه ک فهقی ئه حمهد (پهره ی ۳۶ و ۴۱ و ۴۴ کتیبی موتاله عاتی جوغرافیای (کووری عیلمی فه رانسه وی دیمورگان له ئیراندا، وه رگه راوه ی د - کازم وه دیعی چاپی ۱۳۳۹ هه تاوی نه قل له کتیبی زانایانی کورد، نوسراوی د. محمه د صالح ئیبراهیمی (شه پوئل) هه ره وه ی). چریکه چرانی کورد ده لین: کاکه میروکاکه شیخ به ده سی حه یده رگوران یا ئه وه لی کوری حه یده ر له میرگه مه لبه ندی پشده ر کوژراون. له شه ره فنا مه دا کاکه شیخ به حاجی شیخ و کاکه مریش به میره به گ ناوبراوه ه شا تو هماسب سه فه وی ۳ جار هیرشی کرده سهریان و قریلباش ده شک ی و له سالی ۹۴۱ سولتان سلیمانی وه سمانی به غا ده گری و ده چپته میرگه و حاجی شیخ که له راو بووه دیی بجی بولای به لام له کاتی نوژنا خه لکی میرگه ده بکوژن و کتیبی میژوی حوکمدارانی بابان له قه لا چوالان تا دروست کردنی

شاری سلیمانی ۱۰۸۰-۱۱۹۹ مانگی و ۱۶۶۹-۱۷۸۴ از نوسراوی ته و فقی قهفتان چاپی ۱۹۶۹ ز به غاکه دوکتور کاوس قهفتانیش بهرگولی له سهر نوسیوه، دهلی: ناوچهی پشدهر که و ته بن دهس کاکه میرو ناوچهی مهرگه یش، که و ته بن دهس کاکه شیخ، کاکه میر شهویک ئه دا بهسه ریدا و هه مویان ده کوژی ته نیا فقی ئه حمه د که بهر مه مکان و له گهل دایکی رزگاری ده بن، فقی ئه حمه د ناقه کورهی کاکه شیخ بوو دایکی ده پرفینی بوگوندی خدران لای کویخای ناسیاوی خوین و ئه ویش پاراستنی. سهره نجام فقی ئه حمه د بو تولهی باوکی له گهل یاران دای به سهر مامیدا و کوشتی هه ندی له خزمانی کاکه میر له ترسا چونه ئیران له سابلآغ و سه قز و ئه و ناوچانه گیر سانه وه، لای سه قز هوژی فه یزوللا به گی و له سابلآغیش شیخ علی له زار و که و نه ته وهی کاکه میرن. سهره نجام ناوچهی مهرگه و پشدهر که و ته بن دهس فقی ئه حمه د و داره شیمانیهی کرده پیته خت. فرهی پیته چو شهری روس و عوسمانی هه لگیرسا، فقی ئه حمه د به قازانجی عوسمانی به گز روساچو و (کیغانه) به ئه سیری ده گری و له خوئی مارهی ده کاو حوکمی میری پشدهر و ئه و ناوه له عوسمانی دوباره، و هرده گری و دپته وه داره شیمانیه و ناوچهی گهورک، مهنگور، مامهش، وه جاخ، بتوین و کوئی خسته بنافه رمانی خوئی (برواننه) شه پوئل، کتیبی زانایانی کورد، چاپی ۱۳۷۹ چاپه مه نی سه قز ههر ئه وی). د. ناجی عه باس ئه حمه د ده لی: ئه وهی له راست ده چی سهره تایی پشتی پیش فه یزوللا به گک ده گاته ناوه راستی سه دهی ۱۸ و ئه و پشتانهش ئه مانه ن: «محمه د خان به گک، ئه حمه د خان به گک، مسته فابه گی یه که م که نازناوی په بیازی هه بووه (یانی شوین هه لگر)، مسته فابه گی ۲، له پاشان عه بدو ره حمان به گک که باوکی فه یزوللا به گک (گوفاری کوری زانیاری ۸۸ ههر ئه وی).

مه هابادی موکری له به را به (سابلآغ: ساوق بولاق) ناوبراوه یانی کانی سارد له شهر فنامه ی ئه میر شهره فخان بدلیسی که له ۱۰۰۵ مانگی نوسراوه و عاله مارای عه باسیش که له ۱۰۲۵ نوسراوه ناوی سابلآغی موکری نه براوه، له وه ده چی ویران بوو بی یاگوندی چگوله بووه. به لام له کتیبه کانی تراناو براوه و له وه ده چی سابلآغ له دوای

سالی ۱۰۲۵ مانگیدا سازدرابی، حمدوللاموستہو فی لہنہ ہزہ تولقوب داکہلہ (۷۴۰ مانگی و ۱۳۴۰ ز) نوسراوہ لہ پھرہی ۱۳۶۹ دہلی ساوج بلاغ ویرانہ بووہ ولہ زہمانی مہغولہ کان تہخت و ویران کراوہ. خالیدہ کان کہ لہ نیوان سالی ۷۷۸ و ۸۱۲ بہر لہ زابین حوکمیان کردوہ، ناسہ واری خالیدہ کان لہ جوگانکی ژیرزہوی لہ (شہیتا ناواو و سوکھند) لہ قہراغی چہمی سابلاغ دوز راونہ تہوہ و کیلیک لہ فہقرہ قہ: (فہرہادگہ) نیڑیک ٹیندرقاش باکوری سابلاغ (مہاباد) دوزراوہ تہوہ، بہ قسہی E.Herzfeld لہ کارہ کانی ماد، دہچی (مینوریسکی ۱۸۹ ہرئہوی).

لہ تہشرینی ۱ سالی ۱۸۳۸ ز، جیہانگہ رو میوزان majar Rawlinson چوتہ سابلاغ و لہ پھرہی ۲۹ گہ شتنامہ کہیدا نوسیویہ تی (سابلاغ شاری جوانہ و لہ نیو شاخہ کانہ لہ داوینی تہنگہوہ لہ کیقہ کانی روزاواہوہ، ٹاوی چہمیکی گہورہی بوڈی و شارہ کہ تازہیہ، و تہمہنی نہ گہ یشتوتہ سہد سال و ۱۲۰۰ مالی تیدایہ، سہد مالیان جولہ کہن و ۳۰ مالیان عیسہوین و ٹہوانی ترکوردی موکرین، شارہ کہ لہ خواریہ و ہرہ و داوینہی کیوہ کان ہلڈہ کشی و دیمہ نیکی جوانی ہہیہ. لہم لاولای چومہ ٹاوہ کہیش. باغ و بیستان و رہزو باغہ تری و داری میوہی و ہ ک سیو، قہیسی، بادام - ی ہہیہ و گول و گولزار و میرگ و چیمہ نشی فرہیہ و چون سابلاغ لہ سہر ریگای کاروانی تہوریر، بہغا، دایہ، ہاتو و چویی بہر فراوانی ہہیہ، بہم قسہ سابلاغ بوچاری دوہم لہ ۱۷۳۰ ز - ٹاوہ دانکراوہ تہ و ٹہمہیش لہ و سالانہ نیڑیک دہیتہوہ کہ بوداق سولتان مزگہ وتی سوری لیدروست کردوہ و عہلی رہزاخانی موکری یہ کی لہ پیاوہ ناودارہ کانی موکریہ کہ لہ گہل نادرشای کوردی قراخلو لہ گرتنی دیہلی باشدار بووہ (عالہ مارای عہباسی). لہزہمانی سہیفہدین خانی موکری ہاو دہورہی شائیسماعیل صہفہوی تا سالی ۱۲۶۲ مانگی سابلاغ (مہاباد) بہدہس حاکمانی ناوچہیی بووہ، کہ زیاتر لہ خانہ کانی موکری و کوران و نہوہ کانی سہیفہدین خان موکری بون، بہریٹوہ دہبرا. عہبدوللاخان موکری کوری بوداقخان موکری ٹاخیرین حاکمی ٹہو خانہ دانہ یہ، کہ بہ کوشتنی عہباساغادیبوکری لہ ۱۲۵۶ مانگی توشی ہلہیی گہورہ کرا و لہ ٹاکامدا بووہ ہوئی لہ ناوچونی حاکمانی

کوردی ناوچه‌یی. (یه که مشای صه‌فه‌وی شیخ حه‌یده‌ر. ه‌که له شه‌ری قه‌فقاز کوژراوه و شائیسماعیل صه‌فه‌وی یه کهم له ۱۵۰۱ چووه، سه‌ر حوکم و له ۱۵۰۲ ز و ۹۰۸ مانگی له قه‌بی شای وهر گرتووه (ئینگلو پیدای به‌ریتانی چاپی ۱۹۷۴ ز مه‌شاهیری کورد ته‌مین زه‌کی ج ۲ په‌ره‌ی ۳۸ و ۳۹). ده‌لین: دوا‌ی کوژرانی عه‌باساغا به‌ده‌ستوری گزی و فری شای ئیران له ۱۲۵۶ مانگی ئیدی حوکومه‌تی سابلاغ له‌ده‌س عه‌بدو‌للاخان نه‌ماوده و له‌ت له بو‌یین‌زه‌ه‌را له ۵۴ کیلومتری باشوری قه‌زوین، هه‌ندی مولکی خالیسه‌ی به‌عه‌بدو‌للاخان و بنه‌ماله‌که‌ی داوه و تپستایش له قه‌زوین به‌ناوی بابه‌میری هه‌ن و عیژه‌توللاخان تا سه‌ره‌تای جه‌نگی ۲ جیهانی له قه‌زوینه‌وه سه‌ری له مه‌هاباد داوه (ژماره‌ی ۳-۴ پای‌وزستانی ۱۳۷۱ هه‌تاوی بلاوکی زانستگه‌ی ئه‌ده‌بیات و زانینه‌کانی مروفا نی‌زانکو‌ی ته‌وریر. نه‌قل له کتیبی روانینی به‌میژوی مه‌هاباد سه‌بید محمه‌د صه‌مه‌دی ۱۳۷۳). عه‌بدو‌للاخان ناهید (ئیفتخار) ده‌لی: عه‌بدو‌ره‌حمان به‌گ له‌حودودی ۱۲۵۰ مانگی له‌زه‌مانی حوکومه‌تی عه‌بدو‌للاخان موکری له‌سابلاغ (مه‌هاباد) له‌سه‌ره‌تای سه‌لته‌نه‌تی محمه‌د شای قاجار ده‌ژیا و عه‌بدو‌ره‌حمان به‌گ مروفی زیره‌ک، قسه‌زان، له کارزان، سه‌فه‌ر کرده و زمانداربو، که چه‌ند چار له لایه‌ن عه‌بدو‌للاخان‌وه چبووه تاران و گبروگرفتی کاری ولاتی له‌ده‌رباری محمه‌دشای قاجار، لای میرزا ئاقاسی ل‌ابرد بو. وه‌کاری خو‌ی به‌باشی ته‌نجام دابو، دوا‌ی کوژرانی عه‌باساغا سه‌روکی عه‌شایری دیوکری کوری قادراغا، سه‌روکی هوژی دیوکری له ۱۲۵۶ مانگی، عه‌بدو‌للاخانی موکری عه‌بدو‌ره‌حمان به‌گ ده‌نیرینه‌تاران و له‌رینگای حاجی میرزا ئاغاسی دوباره حوکومه‌تی سابلاغ بو عه‌بدو‌للاخان موکری کوری بو داقخان با‌به‌میری موکری، وهرده‌گریته‌وه، به‌لام دوا‌ی ۸ مانگ و نیو، سه‌ره‌نجام خوداداد خانی گورجی له دارولخه‌لافه‌ی تارانه‌وه، ده‌گریته‌حاکمی سابلاغ و عه‌بدو‌للاخانیش بو (بو‌یین‌زه‌ه‌را) به‌ری ده‌کری. (هه‌ره‌ه‌وی). له ۱۷۸۴ ز. له شه‌ری یه‌لته‌رم (ئیلته‌یمور) له نیوان سه‌قز و سابلاغدا له نیوان نه‌واب محمه‌د پاشای سلیمانی و بوداقخان یانی شه‌رله نیوان بابان و بابه‌میری یه‌کاندا روی داوه و بوداقخان کوژراوه، به‌لام ریچ

دہلی نہواب محمہد پاشا کوڑراوہ (پہری ۲۸۳ ہہرئہوی). بوداقخان ہہرچہند بہگزاہی موکریہ و بابہ میریہ، لہلکی فہیزوللا بہگیہ کان نیہ و ہہروا نہوی بوداق سولتان کہ مزکہ وتی سوری داناوہ نیہ (کوڑی زانیاری ژ، ۹۰ و ۹۱ ہہرئہوی). لہماوہی ۲۰۰ سالہی حوکومہ تی مہغول، بافہراتاتارہ کان کہ بہفہرمانی ہولاکو، کہسہر زہوی کوردستان یان داگیر کردبو، ہہمیشہ لہ شہر و شور دابون کہ وای لیہات سہلئہ تی مہغول لہ ئیران تیاچوو و بو ہہمیشہ بنہ بربو و لہ بہشی خوراوای ئیران یانی: کوردستانی روژ ہہلاتی، بووہ جیی شہرو شوری تورکہ کان و تہیموری بہ کان و مال ویرانی کورد و کوردستانی، عہدوللاخان ناہید (ئیفتخار) دہ نوی: ئہجدادی من بونہ دو شاخہ، ہہندی لہ کوردستانی باشوری بہناوی بابان لہوی مانہوہ و دہسہ یہ کیش ہاتنہوہ بہشی باکوری خاک و نیشتمانی ئہسلی خوین یانی دریاز (دریاس) ہہریمی موکریان territory و بہ مہ کری ناو براون... سہیفہدین خان یہ کی لہسہرانی ناوداری ئہم خانہ دانہ بووہ و لہسہرہ تاوہ ناوچہی سہقزی لہ بیگانہ پاک کردو تہ وہ و ئہ و سالہ بہشی قہلای دریاز (نیریک مہہاباد) ی لہ جاگیرلو (جابقلو) قہرا تاتارہ کان تاکہ ناری زہربنہ چہم (جہغہ تو) پاک کردو تہوہ، دوا ی مردنی بوداق سولتانیس ئال و گوڑی تر بہ دیہاتوہ، دوکوری بہناوی موسا سولتان و ئہوی تر سوراب بہگ، کوری دوہم نوسہر، خہت خویش و چہن جہلد قورنانی بہ خہتی نہسخ فرہ جوان و دلپہ سہندانہی نوسیونہ تہوہ و کہ تیہی بہردی دہروازہی مزگہ وتی سوری مہہاباد خہ تی سوہراب بہگہ و ناوی بوداق سولتانی باوکی فرہ جوان دہرہیتاوہ - بنہ مالہی خانہ کانی موکری بوونہ دو بہش، ئہوانہی لہ منالانی موسا سولتان، بہ خانزادہ ناوداربون و منالی سوہرابیش بہ بہگزاہ ناو بانگیان دہر کردوہ. حوکومہت لہم خانہ دانہدا میراتیہ. لہ کتیبی میژوی فہیزوللا بہگیدا کہلہ ۱۹۵۵ ز و ۱۳۳۴ ہہتاوی و لہ گوندی سلیمانکندی کہ و توتہ دہس د. ناجی عہباس ئہحمہد، دہنوسی: عہبدو رہ حمان بہگ دیی تیکانتہ پھو ساروقامیش و چہند گوندی تر، لہ بانی بوکان دہ کری یانی لہ ناوچہی دریاز و مہہابادہ وہ بہرہ و شہرق دہروا، دیار بہ کی لہ ہوہ کانی ئہم رویشتنہ، کوڑرانی عہباساغا و ئازاوہ و دومہیان بزوی خیلی بلباس و مہنگور، بووہ، بلباسہ کان لہ ناوچہی پشدہرو ئہ و ناوہبون

له كوردستاني بن دەس عیراقه وه هاتونه ته كوردستاني ئيران و پاليان به موكریه كانه وه ناوه و به ره و روژ هه لات دهريان په راندون. جار جار به خوايش ئاوايه كانيان لى كرىون و جار به جار به گزاده كانيان و ادار به كوچ كردوه. له خيلى بلباس كه له ئيراندان، پيران له روژاوان. يانى پيران له باكورى مهركان له لاجانى كوڤ له سه رئاوى لاوين ده ژين و سى (۳۰) گونديان هه يه، يه كيكيان قه لای (موتاوه) يه كه ده كه ويته به راسبه رى (گه روشينكه) خانه يه كيكه له گونده گه و ره كانى پيران كه ئيستا، بوته شاروبه (پيرانشار) ناوده برى. له وه ده چى گه روشينكه، ته و گه روه بى كه به ديوى (باله ك) له كوردستاني باشورىدايه و به (زينوى شىخ) ناوده برى. (په ره ۱۸۸ مينورىسكى هه ره ئه وى) خيلى مامه شيش له روژاواى شارى مه هابادن. مامش له لاجانى تازه دان كه ناوه نده كه سى (په سوئ) يه و ئيستا له م سالانى ۱۹۱۵ و ۱۹۱۶ ز - ويرانه. - به لام ئيستا له ۲۰۰۷ ز - دا شاره ديى په و ئاوه دانه و پاده گانى نيزامى لى به. ياقوت ده لى: مامهش له دو لى (به ردى مه شه) ن و له به شى باكورى ئاوى لاوين و تاسنورى لاجانى كوڤ ده گريته به روله به شى سندوس و شنويش خيلى مامهش هه ن و زياتر له سه د گونديان هه يه. ياقوت هه روا ده نوسى: «په سوئ: بايه ستوو شاريكى بچوكه له نيوان شنوو مه راغه دايه و من ديومه (په ره ۴۲۳ به رگى ۱ هه ره ئه وى به نه قل له كورى زانبارى هه ره ئه وى) وه خيلى مه نگو ريش گه يشتونه ته به شى باشورى هه ريمى مه هاباد و مه نگو ره كان هه ندى دييان خستوته بن دەس خويان كه جارن له ژير ده سى موكريان (: دي بوكرى) دابون، مينورىسكى ده لى: «مه نگو ره كان له سه رئاوى سابلآغ ده ژين له ئاقارى يه لته مر، له روژاواى شاخى كورته ك، ئاغا كانيان له مه رگان ده ژين له كه نارى ئاوى كه لوى يا (ئاوى هيبه تى) له نيوان لاجان و سه رده شتدا و ۱۴۸ گونديان هه يه (په ره ۱۸۸ هه ره ئه وى)، سابلآغ: (مه هاباد) جارن ناوه ندى موكرى يه كان بو، به لام ماوه يه كه، كه وه توتته ناو هه ريمى خيلى مه نگو ران، هه رله به ره وه ش بووه، كه قه لای سه ردارى موكرى له ده و ره قاجاره كاندا له هه ريمى سابلآغ نه بووه هه ر وه كو له زه مانى بوداق سولتانا، به لكو له بانى بوكان دابوو كه ده كه ويته روژه لاتى باشورى سابلآغ (مه هاباد) جاله م قسانه رون ده بيته وه، له ژير پال يه ستوى بلباس و مه نگو راندا دواى كوژراني عه باساغا،

عہدو رحمان بہ گگ چوٹہ تاران و بہ یارمہ تی حاجی میرزا ثاقاسی بی شہر و شوہری زیاتر، بتوانی بہرہ و بانی بوگان برون و لہو ناوہ دا بی روبہرو بونہوہ لہ گگل ٹہ فشاری یہ کان (تورکمان) و (وہرمہ زیار) ہ کان کہ لہو ناودا دہ ژیان، بہ لانی زور و بہ لانی خواہش و یارمہ تی میرزا ثاقاسی لہ بانی بوگان، باغچہ و تیکان تہ پہو سارو قامیش بخنہ بن دہس خوہان و ہوڑی و ہرمہ ریازیش بہرہ و ناوچہ ی کولیایی کوچیان کردوہ (ٹاغاسی سہروک و وزیرانی محمہد شای قاجار (۱۸۳۴-۱۸۴۸ ز) لہ سیاسہت، ہونہری سپایی بی خہ بہر، بہ تال، دل پیس، زمان پیس، لوت بہرز، سست و تہمہل و تہوہ زہل، بی توانا، خراب کہ خہزینہ ی حوکومہ تی خالی کردبو نہ قل لہ (Bawlinson) کوری زانیاری پہرہ ی ۹۶ ہہرٹہوئی) sykes, P.: pa gw 338 لہ ٹیرانی ٹہو دہورانہ دا، سہرانی خیل خوہان کاروباری ناوچہ ی بن دہس خوہان ہل سوراندوہ و ٹیدارہ یان کردوہ و جوڑی حوکمی زانی (ٹوتونومی) یان ہہ بووہ و سہروکہ کانیش بہ حاکم ناو براون (پہرہ ی ۲۹۵ Curzon).

وادیارہ حوکومہ تی شا بہ تہواوی نہ بتوانیوہ دہسہ لآت بہ سہر خیلہ کاندہ پہ پیدہ بکاو بہ ناچار لہ گہ لیان سازاوہ۔۔ ٹہوہ یہ کہ ناسرہ دین شای قاجار لہ ٹیران نامہ ی بو عہزیزخان سہردار، نوسیوہ وودہ لی:

«عہزیزا بیا تا عہزیزہت کوٹہم سہراسہر ٹیرانرا کہ نیزہت کونہم».

عہزیز خان سہردار لہ زہمانی ناصرہ دین شای قاجار (۱۸۴۸-۱۸۹۶ ز). سہرداری گشت سپای ٹیران بووہ و ٹاب سہردار و چوار ریہ عہزیز خان لہ تاران بہ ناوی ٹہوہ و خانوہ کہ یشی لہو چوارریہ دایہو تا سالاکانی ۱۳۶۱ ہہ تاویش بوکلہ (موجہ سہمہ ی مرو یہ ک بہ لباسی کوردی یہوہ کہ لہ بان دہ روازہ ی مالہ کہ ی چہ قابو، ہہر ماہو و لہ ۱۸۶۸ ز۔ وہ فاتی کردوہ و سہ یفہ دین خانی کوری عہزیز خان سہردار، حاکمی مہاہباد فرہ پدہسہ لآت بووہ و بوٹہ خواوہنی بوکانیش و لہ ۱۸۹۱ ز۔ وہ فاتی کردوہ و حہمہ حوسین خانی کوری سہرداری موکری چہن جاری بوٹہ حاکمی سابلآغ (: مہاہباد) و لہ سالی ۱۹۱۴ ز۔ تورکی عوسمانی کہ بہ ٹانقہ ست شہری خوئی لہ گگل روسدا خزانہ بووہ نیو خاکی کوردستان تا کوردہ کان بہ شہر سہر گہرم بکا، کاتی ہہستی کردبو و

حەممە حوسەین خان و سولتان موزەفەر حاکیمی سەقز و بانە و شیخ بابا سەعید: گولبا با غەو سەبادی، خەریکن خویان و کورد لە بن زەبر و زەنگی ئەوشەرە داسە پاوە رزگار، بکەن و کوردستانی سەر بە خو و ئازاد، رابگە یین، تورکی عوسمانی دەر فە تی هینا و هەر سیکانی گرت و نامرویانە بی مو حاکە مە شە هیدی کردن (شەپۆل).

دەس نوسی میژوی، هۆزی فەیزوللا بە گگی دەلی: عەبدو رەحمان بە گگ سی کۆری بە ناوی: فەیزوللا بە گگ، کەریم بە گگ و سولتان بە گگ، هەبوو، فەیزوللا بە گگ لە وانێ تریش کە و توو، چونکا، مرو فیککی زیرە ک، خویندە وار، ژیر، زانست پەرۆ رو عیلم و فەزل دوست و لە کارزان و بە هەبەت بوو و توانی لە سەردەمی خویدا زیاتر لە ۵۰ تا ۶۰ ئاوی بکری و هە رگوندیکشی کریو، مزگەوت، گەرماو (:حەمام) و فیرگە: (حوجرە بو خویندنی فەقی و تەدریسی مەلای مودریسی)ی لە نیو ئەو گوندا دا؛ سەزە دا و مەلای مودە ریزی دینا و خەلات و بەراتی بو لە بەرچا و دە گرت تا بە ئاسودەیی و دلنیا بون دەرس بە فەقی و مەلا و کورە ئاغا کان و ئەو گەنج و لاوانە بلی، کە دە چنە خزمەتی بو خویندن و فیربونی دین و زانین و کورە کانی خویشی ناردو تە بەر خویندن. بوئینە: عەللامە مەلا سە عید، گەرە، کوری مەلا محەمەد، کوری حاجی مەلا عەبدو لکەریم پیریونس، ناودار بە شیرازی نەو زای موزە فەرە دین محەمەد شە هیدی شوا نکارە ی شیراز.

مەلا سە عید لە دار و لعیلمی تورجان لای عەللامە مەلا عەلی قز لجی ئیجازە ی ئیفتا و تەدریس لە زانینە کان و مە عارفی ئیسلامی وەر دە گری و لە گوندی تیکان تە پە ی مولکی فەیزوللا بە گگ دە بیئە مەلا و مودە ریس و حەنیفە خانم کچی مستەفا بە گگ برازای یە حیا بە گگی وە کیل و حاکیمی سەقز دە خواری و ماری دە کاو دە بنە حە لالی یە کتر و ۵ کوری بە ناوی (: حاجی مەلا ئە حمەد، حاجی خەلیفە مەلا محەمەد (بەها) کە ئەم دوانە یان دیوانی شیعیان بە کوردی، فارسی و عەرەبی هە یە، مەلا مەحمود، مەلا عەبدو للا و مەلا حە کیم - ی لیبوو. دە گیر نەو کە فەیزوللا بە گگ لە ماله خو یەو و نان و خوانی بو فە قییان ناردو تە حوجرە ی فە قییان، فرە قەدر و حورمە تی عەللامە مەلا سە عیدی لا بوو و مەلا سە عید لە ۱۲۶۹ مانگی بو تە مەلا و مودە ریس لە گوندی تیکان تە پەو لە سالی ۱۲۹۰

مانگی دواى ۲۱ سال تہ دريس و مہ لایہ تی کردن لهوی و وفاتی کردوه و ہہرلہ گورستانی تی کاتہ پہ نیژزاولہ و ٹہم ہونہ بہ قہ دکیلی پشت سہریہ و ہ نوسراوہ و ٹیستایش ہہ روا ساغ ماوہ:

روان پاک این عالم خجستہ سیر خدای پاک بہ فضل و کرم بیامزد امید ہست کہ روشن شود شب گورترا بہ زیر رایت الطاف حق شاد بمانی و ہ حاجی مہلا محمہد ناودار بہ (بہا) کوری ٹہو مہلا سہ عیدہ یہ کہ ٹیستا مہرقہدہ کہی لہ شہ قامی جامی جہمی مہ ہابادی موکری دایہ، لہ نیو (خزن: وارش) نیژراوہ کہ گوری شیخ مہ حمود نہ ہری شہ مزینی کہ لہ ۱۳۳۳ بہ دەسی روسی تہ زاری شہ ہید کراوہ و گوری (بہا) و یہ کی لہ خہ لیفہ کانی مالی ساداتی نہ ہری شہ مزینی لهوی نیژراون، کہ قہ برستانی شاری مہ ہابادیان لہ سالہ کانی ۱۳۳۸ ہہ تاوی تیمسار و ہرہ ہرام بہ دەستوری حہمہرہ زاشای دہر کراو، ٹیک درا، تاقہ بری پیشہ و اقازی محمہد و صہدر و حہمہ حوسین خانی سہیفولقوزات بروخین و لہ بہر چاوی خہ لک بہ خہ یال و ندای بلکہن. دەسیان لهوسی (۳) قہ برہ نہ داوہ و ہہ روا ماوہ و میٹریک لہ ٹہرز بہ رزترہ و بہردہ مہرمہ رلہ سہریان دانراوہ (بروانتہ کتیبی فہرہنگی ناما و ہرانی مہ عاصری ٹیران ج ۲ پہرہی ۴۸ چاپی ۱۳۸۴ ہہ تاوی، سورہ، تاران).

ہہرہ کو رمان گہ یاند فہیزوللا بہ گ لہ سالی ۱۳۰۰ مانگی و ہ وفاتی کردوہ و مرو فیکی زیرہ ک و دیندارو بہ غیرہت و ئازا بووہ، جاہر، لہ بہر ٹہوہ لہ لایہن ناصرہ دین شای قاجار، فہمائی بوہاتووہ کہ لہ سالی ۱۲۸۲ مانگی توانیویہ تی عہ شیرہ تی جافلہ و ناوہ، پالہ ستو بداو دہریان پہرینی. جاہر بوریز دانان، یہ ک سہد تہ مہ نیشی مواجب بوہریوہ تہوہ، ۱۲ کوریشی بہم ناوانہ ہہ بووہ: (حاجی محمہد صالح، محمہد حہسہن، ٹہمیرتومان، ٹامانہ للا، شیر بہ گ، سہلیم خان: (حاجی سہرتیب)، حاجی کہ یخوسرہ و بہ گ، عہزیز بہ گ، رہ شیدخان شہ جیعی، حاجی عہبدو رہ حمان ٹیلخانی، گہنجعلی سولتان (لہ گہردنہی سویرہ کہ لہ نیوان دیی سہراو بوکان لہ جہنگدا کوژراوہ) و عہبدو رہ حمان کہ بہ منالی مردوہ (پہرہی ۵۹۶ تا ۵۹۴ کتیبی تاریخ فہرہنگ و ٹہدہ بی موکریان، بوکان ٹیبراہیم ٹہفخہمی ۱۳۶۴ ہہ تاوی) جافہ کان لہ نیوان ہہریمی

کوفری له کوردستانی باشوری و ههریمی بوکان و سه قز له کوردستانی روژه لآ تدا بو
 ئاژال له وه راندن هاتو و چوین کردوه و نیزیکه ی... ۱۰ مالیک بوون، فه یزوللا به گی یه
 کان له یه کهم شهرداله بانی بوکان که ریم به گی برای فه یزوللا به گک ده کوژری و له شه ری
 دوه مدا به راهری حاجی سه لیم خانی کوری فه یزوللا به گک، جافیان شکاندو توله ی
 خوین ساندو ته وه. هوژی بلباس (: مه نگوران) که له سهر سنوری روژاوا ی بوکان له
 ناوچه ی موکریان دامه ز رابون، جار به جار هیرشیان بو ئاوا یه کانی بوکان بر دوه و
 تالانیان کردون، فه یزوللا به گیه کانیش له (که له که به گزاره که ئیستا به که لکی به گزاره ناوده
 بری، به ره نگاری مه نگوران ده بن و خراب تیکیان ده شکین. به رله فه یزوللا به گک، بنه
 ماله که به به گزاره ی موکری یا بابه میری ناو براون، ههر له بهر ته وه یشله سهر به ردی
 (گلکوی فه یزوللا به گک، ناوی سولتان به گی برای وشیر به گی کوری): بابه میری موکری
 هه لکه ندراوه و له پاشان له بهر ناو بانگی فه یزوللا به گک ئیدی ناوی بنه ماله که؛ گوژ دراوه
 و بوته (فه یزوللا به گی)، نوکته: له پیش شه ری یه که می جیهانی نو خاوه ن مولکی ناو دار له
 ناوچه ی شاری بانه داهه بووه، یه ک له وانه بنه ماله ی روسته می یه، که له شه ری نیوان هوژه
 کانداله ناوچه ی پینجوین، سه روگی روسته میان کوژ راوه و به شه هید ناویان بر دوه و
 ئیتر له و روژه ناوی بنه ماله بووه ته (شه هیدی). کوژری زانیاری په ره ی ۱۰۲). نوسه ری
 روس Vichevskij که له (۱۹۴۵-۱۹۴۶ ز) هاتو ته مه هاد، له لیکوئینه وه ی ته تنوگرافی
 خویدا ناوی به گزاره کانی موکری به به هیزترین هوژ هیناوه، به لام باسی فه یزوللا به گی
 نه کردوه، که چی W.Eagteton که له (۱۹۴۷-۱۹۵۰) هاتو ته مه هاباد ولیکوئینه وه ی
 میژوی له سهر کو ماری کوردستان له مه هاباد کردوه، که باسی هوژه گرینگه کانی کردوه،
 ناوی فه یزوللا به گی هیناوه، که چی باسی به گزاره ی موکری نه کردوه، له وه ده چی
 W.Eagleton قسه ی له و هوژانه کردوه که له و سه رده مه دا ناویان هه بووه، چونکا
 به گزاره ی موکری تا سه رده می عه زیزخان که به رله ۱۸۵۰ ز بوته سه ردار، ناوی هه بووه،
 ئیتر بونه شارنشین و وزیران له خیلایه تی هیناوه و فه یزوللا به گی کانیش تا ۱۹۱۴ ز- خیلایه
 یه تی و ناو بانگیان فره یووه (مینوریسکی په ره ی ۳۱ هه ره ئه وی نه قل له کوژری زانیاری
 کورد په ره ی ۱۰۲ تا ۱۰۱ هه ره ئه وی). فه یزوللا به گی کان له سالانی (۱۹۴۵-۱۹۴۶ ز)

لہ کوّمار و پیشہ‌وا، قازی محمہد پشتیوانیان کردوہ و دوکے سیشان بہ ناوی (ٹیبراہیم خان صہلاح سہرگورد و فہرماندہی پاد ہ گانی مہاباد بووہ و سہرگورد عہلیخانی شیرزاد، کہ لہ سالی ۲۳۲۵ لہ بوکان (لہ لایہن حوکومتی پہ ہلہوی حہمہرہزای دہرکراو) لہ (قہنارہ) دراوہ و شہیدکراوہ - نہقل لہ گوّفاری کوّری زانیاری کورد ۱۰۸ تا ۶۳ چاپی ۱۹۷۷ز - بہرگی ۵. فہیزوللا بہ گک کہ لہ ۱۳۰۰ مانگی وہفاتی کردوہ کوری عہبدوہرہ حمان بہ گک موکری کوری مستہفابہ گی دوہم کوری مستہفابہ گی یہ کہم ناودار بہ مستہفابہ گی پیباز، کوری محمہدخان، بہ گک کوری سہیفہ دین خانہ. حاجی سہلیم خان (: سہرتیپ) کوری فہیزوللا بہ گک سہروکی تائفہی فہیزوللا بہ گی یہ کیّ لہ مروّفہ فازل و خویندہوار و ئەدہب دوّست و شاعیر و بوّیرو ئازاو نہترسی بنہمالہی فہیزوللا بہ گی بووہ - ئامانہللا بہ گک (شہیدا) کوری فہیزوللا بہ گک لہ ۱۲۶۰ لہ دایک بووہ و، زانا بہ عولومی عہرہبی، شاعیر و فازل کہ بہ زمانی کوردی و فارسی شیعری ہہ یہ و لہ لباسی روّحانیدا بووہ .

- عہبدووللاخان ناودار بہ سالاری ئالبلاغ کوری ئەمانہ للا بہ گک (شہیدا) مروّی ہونہروہر، نہقاش، خہت خوّش بووہ و دوای (ہ ۷) سال لہ ۱۳۲۲ ہہ تاوی لہ ئالبلاغ وہفاتی کردوہ. - حاجی عہبدوہرہ حمان بہ گک ئیلخانی کوری فہیزوللا بہ گک لہ ۱۲۴۱ لہ دایک بووہ و لہ ۱۳۱۲ مردوہ و لہ تہمہنی ۳۱ سالیدا چوّتہ زیارہتی حہج و مروّفیکی خویندہوار و فازل و ئاگدار و زیرہک بووہ و لہ لایہن ناصرہدین شای قاجار، ناز ناوی ئیلخانی پیدراوہ، فرہ ریژ و حورمہتی بوّمہلا و فہقیّ داناوہ، و لہ دییّ خوّی شاری کہند فیّرگہی عولومی دینی داناوہ و خزمہتی بہ مہلا و فہقیّ کردوہ و لہ سالی ۱۲۴۱ لہ دایک بووہ و لہ ۱۳۱۲ ہہ تاوی وہفاتی کردوہ و ئەدہب دوّست و زہوقی شاعر و تیشی ہہ بووہ بہ تابیہت لہ رہخنہ و نہقد و لہ تیفہ گویدا دہسی بالای ہہ بووہ.

- محمہدخان بابہمیری (سہ ہامولمولک) مروّفیکی فازل، ناسیاو بہ زانینہ کانی زمانی عہرہبی و فارسی، خہت خوّش و لہ زہمانی خویدا بہ خہت خوّش ناودارہ و خہتی خوّشی عہرہبی و فارسی ئەو ناو دارہ و مروّی دیندارو جار جارہش لباسی روّحانی لہ بہر کردوہ و لہ ۱۲ جوّمادی ئوخرالہ سالی ۱۲۰۸ مانگی لہ دییّ نہو بہ ہارلہ

دایک بووہ و لہ ۱۳۱۸ ھ تاوی لہ تیکانتہ پھ وہ فاتی کردوہ و ھەرلہ ویش نیژراوہ۔ -
 عہدو للاًخان ناھید (ئیفتخار) کوری مستہ فاخان سالار ناصر و نہوہی شیربہ گک نوسہری
 پروزہ، فازل، نہقاش، ہونہ روہر، لہ تار لیداندا دەسی بالای ھہ بووہ و بہ موسیقیش
 ناسیاو بووہ، لہ زانستی تاریخ و جوغرافیا، فلسفہ و مہنتیق و ئەدہ بیاتی عہرہبی و
 فارسی دەسی بالای ھہ بووہ و زیاتر لہ ۹ تہ ئلیفی ھہ یہ و لوغتنامہ ی بہ کوردی و فارسی
 ھہ یہ و ۳ دەورہ نویتہری خہ لکی سہ قز و بانہ بووہ لہ مہ جلیسی تاراندا و لہ سالی ۱۲۷۰
 لہ دایک بووہ و لہ گہ لا ریژانی ۱۳۲۴ لہ گوندی سلیمانکەندی حہ و مہ ی سہ قز، وہ فاتی
 کردوہ۔ - فہیزوللاً خان ناھید کوری مستہ فاخان برای عہدو للاًخان ناھید (ئیفتخار)
 نہقاشی فرہ دەس رہ نگین، خاوەن ہونہر، ئوستادی موسیقی و تار لیدان کہ مآلہ کہ ی
 ہونہر خانہ بووہ و لہ ۱۲۹۰ لہ دایک بووہ و لہ ۱۳۱۶ وہ فاتی کردوہ و محہ مہد خان
 کوری فہیزوللاً خان ناھید کہ لہ خزمہت باوکیدا فیّری ہونہری نہقاشی و موسیقی و
 تارزہنی فیّر بووہ و دوای وہر گرتنی دیلوومی ریازی لہ دەبیرستانی نیزامی بہ پلہ ی ستوانی
 چوتہ نیو تہر تہش و لہ سالی ۱۳۶۰ بازنشہ ستہ بووہ و لہ سالی ۱۳۴۸ گورانی و شیعہ
 کانی خوئی لہ رادیو بلاو کردوہ و زیاتر ناوی دہر کردو لہ سالی ۱۳۲۰ لہ
 سلیمانکەندی لہ دایک بووہ و ہیّمان شوکر لہ سہر حالہ۔ ئیبراھیم ناھید سہر ھہنگی
 تہر تہش و ہونہ روہر و نوسہر۔ سہ عیدخانی تہ دەھم کوری ئیبراھیم خانی باغچہ کہ لہ
 باغچہ لہ کہ ناری شاعیری ناودار میسباح دیوان تہ دەب نیژراوہ و مرو فیککی فازل و
 شاعر و بہ کوردی و فارسی شیعری و توہ۔ یہ کیّ دیکہ لہ و بنہ مآلہ مہزنہ ی کوردہ واری
 بہ ریژ حہ سہن صہ لآح سورانہ، سوران کوری ئیبراھیم خان۔ - کہ لہ ۱۳۲۳ ھ تاوی لہ
 دایک بووہ و لای باوکی فیّری خویندن بووہ و بہ زیرہ کیّ خوئی پیی گہ پیوہ و زمانی
 کوردی، فارسی، ئینگلیسی، ئالمانی، روسی و فرانسہوی فیّر بووہ و دیوانی شیعری بہ
 زمانی کوردی لہ رہ ژیمی حہ مہرہ زای پہ ھلہوی دہر کراو، لہ تہ وریژ لہ چاپ دراوہ و
 چہ ندین کتیب و تہ شعاری بہ کوردی لہ چاپ دراون و تہ مہیش نمونہ ی شیعری کوردی
 تہ و شاعیرہ زانایہ:

كۆرى كوردە كانی تاران

ئەم كوردانەى لە تارانەىن . يەك مەيلیون و ھەزارانەىن
گشتمان خەلكى كوردە وارەىن . ھەى دى، ھەوار، يەھى شارەىن
بەرىك بە دىنى و سۆرانەىن . ھەندى ھەورامى و گۆرانەىن
دە سەتە يە لور، بەرىك لە كەىن . بە دىلكى تاك و تە كەىن
خەلكى روبر و خۆراسان . كەرمەنجى شەىروان و قووجان
بە بەرىك فەىلى و ئەھلى حەقەىن . لە راسەتەدا، ئەھلى حەقەىن
ھەركى، شەكەك بە خەتەىرى . ئە رە لانسى، موكرى، يەرى
زەرزە، مەھش، دۆم، جەابانى . گە ورك، مە نكور، بەو جەانى
شەامانى، دەشتى لاجەانى . خەلكى چۆمى مە جەىد خەانى
مە نەمى، داسنى، گە لىاخى . گە رەوس، سارال، بان يە يلاخى
تەكەب، ھە وشار، بان ھۆ بە تەو . كە لى خان و لای كە مە تەو
چەلدورانى و مە رگە وە رى . تەىلە كۆبى، تە رگە وە رى
كەلە مەوین، دارسەتەنى . پەىران، جەلو، يەارستەنى
سە رشەوى و دە سەتەى پشەدەرى . وە رەمە زەىارى و رە وانسە رى
ھۆزى بە گەزادە و كەولەىبى . مۆزە ك، جەھە لالى، كەكەبى
سە نەجەبەشمان لە نەو دابە . بەرىكەش جەاف و زازابە
سە پە پەد و شەىخ و مە لازادە . دەروش و پەىاوى ئەزادە
خەلكى سەندەوس، گەو رەوى . دىمەكرى و زەو رەوىسى
ھەندەكەش خەلكى ئە و دىون . لە كە رە جەدا، دابە زەون
چە گە رەمەنى، چە كەو سەتەنى . گەىانفەىدەى سە رۆك بەارزانەىن
خەلكى تە وەوى شەارەكان . مە لىبە نەدى رۆزەواى ئەىران
لە ئەىلامە و، ھە تەمەكەو . لە دۆنەو، تەكەبە مەو
سەونقور، ھە رەسەىن، كەرمەشەنى . بەانە، سە رەشت، خەلكى خەنى
سەمەنەبى و مەھەبەدى . مەھەبەبى و مەھەند و خۆ
دەورى سە لماس، مەھەند و خۆ . ورمەى، مەكەو، سەرو، شەنو
سە رەپەلى، قەسەرى، بەوكانى . نەغەدە و پەو و ئەىوانى
سە حەبەبى و خەورە مەوایى . شەھەبەبەدى رۆزەواىسى
بەرو جەرد، گەو دەرز و ئەزنا . نەھرى شەارى پەىاوى مەزنا
ياسەو جەى و خەلكى شەارى كورد . بەىن بەو شەوانكەرە بە پەرد
سەىتقەلا و دىەوانسەدە . چە رەاورو - ئە و دەور و بەرە
كە نكەو رەى، خەلكى زەو . قەورە، بەھەر و ئە و نەو
سەرىشەوا و دىگەولانى . مە لىكەشەھى، كەمەيارانى
ئەبەدان و دەو لە تەوا . رەبەت، گەىلانەى رۆزەوا
رە نكە كەوردى دىشى لىبەى . دە بەى قاموسەىك پەى بەى

لہ م کوردستانہ گہ ورہ یہ
 گہر ہوزی توم لہ بیر چوہ
 لیم ببورہ ، بہ کوردانہ
 دیارہ خاوان چہ ن دینشین
 لہ وہ گہری! ہہ مو کوردین
 ر حمان بہ کہ، گشتمان یہ کین
 لہ زیدی خو ژیمان تال بو
 لہ دہ ستی جہ ور و بیکاری
 داتین گیساینہ و لہ تاران
 لہ تاران و دہورویہری
 کہ س ہہ والی لہ کہ س نہ بر
 کہ س نہ یلہدی رووکاری کہ س
 بہ ہوی «کور» و نیستا خاسین
 خو بناسی ، نناپسینہوہ
 لہ دہ وری «کور» کوین بہ کو
 من یہ کیکم، نہ ختی جیمہ
 کاتی کو یورین، بویتہ نیمہ
 ہہ ر داریک کہ بو بہ ہورہ
 دوا ی نہ وہی خو ی پی نہ شکین
 یہ ک بگرن، یہ ک بکہ ون
 سورانیس ہاوری نیوہ یہ

بہ لام نیستا «کور» مان ہہ یہ
 جیی ہومیدی نہ م گہ لہ یہ
 بہ ہوی نیوہ بہ پیوہ یہ
 بہ پیوہ یہ ح . س . سوران

لزگی نامہ کان، زاروہ کان، ہوزہ کان و جیگہ کانی ناوچہ گہلی کوردہ واری تہمدیو، کہ لہ ہونراودی
 سہ رہوہدا ، ناویان ہاتوہ (بہ پی پیتی تہ لقبی):

گیلانی روزاوا	سونقور	چہرداوور	نابدانان
لور	سہ حنہ	خانزادہ	تہ رده لان
لہ ک	سہ رپیل	خاننی	تہزنا
ماکو	سہ ردهشت	ختی	تہ ودیو
مامہش	سہ رشبو	خوراسان	تہ خلی حقی
مسکین	سہ قز	خوررہ ماوا	تہ یوان

- عەزىز بە گك (كردمانج) كورى گە نچەلى بە گى فەزوللا بە گى بە، كە بە زمانى عەرەبى، فارسى، ئىنگلىسى، فەرانسە و روس ناسىا و بوو و لە مەھاباد زىندان بووە كىبى لوعە تىنامەى بە زمانى كوردى، فارسى، عەرەبى، ئىنگلىسى و... داناو و لە ۶۴ سالىدا لە سالى ۱۳۴۸ هە تاوى وە فاتی كردو. - خوالىخوشبو شەهیدى كوردو كوردستان ئە حمەد شە جىبى كورى رەشیدخان شە جىو سەلتەنە لە سالى ۱۲۷۸ هە تاوى لە ئاواى كەلتە گە لە داىك بوو، شەهید ئە حمەد خان كوردى زان و فارسى زان و شاعیر و خاوەن قە لەم بوو و زمانى كوردى، فارسى، توركى و روسى باش زانیو و بە زمانى فەرانسەش ناسیا و بوو و لە رە شە مەى ۱۳۲۵ هە تاوى بە دەسى رەشى رەژىمى حە مەرە زای پەهلەوى دەر كراو، لە قە نارە دراو و لە كەلتە گە، نىژراو و ئە مەش چەن شىعەرى ئە و شەهیدە بە زمانى كوردى لە شىنى غەوسى سانی شىخ عەبدولقادر كورى مەلىك غازى شىخ عوبەیدىلای نەهرى شاهی شە مزین:

بریندارم بە زەخمى دل دەواى نایە بە دەرمانە

لە دو چاوانمە جارى زووخواوى دل دو چاوانە

سموومى فیتنە هات سوتاندی گولزارى شەهى كەونین

مە گەر هەر خاك بە سەر دا كەم نەماوە صبر و سامانە

مە گەر شمى لە عین بولەو ديار بە كره ظهورى كرد

كە باز بو آلى پیغەمبەر هزار واو یلو ئە فغانە

شەبیهى رۆزى عاشورا دەبارى خوین وە كوباران

دەلین بو غەوئى ثانی و شىخ محمد تیرە بارانە

بە میثلى شای حسین و حەزەرە تى عباس شەهادەت نۆش

بە ظولمى ناخودای وە ك كافرى بى دینو ئیمانە

هەزار ئە فسوس سەروى جو بيارى ئە حمەدى موختار

جلال الدین قوطبى عالم ئاراماهى كەنعانە

هەزاران حەسرە تا نوورى گولى تاهای شە مزینى

جەوانە شىخ محمد فانیە ئە سرارى بەزدانە

تہ من سا چون نہ کم خاکی هه موو عالم به سر خووم دا
 له بو تہ و قوطیگه و رهی واکه به حری فیض و عیرفانه
 که سی به و حادثه ودهردو مصیبت شادمانی کا
 به قینه تہ و موفاق روسایی ده رکسی سو بحانه
 ره حیمخان شیرزاد - خوالیحوشبو ره حیمخان کوری حه سن خان شیرزاد، له

د. سید علی امیر شیرزاد
 سرپرست هیئت علمی دانشکده طب شیراز
 سرپرست هیئت علمی دانشکده طب شیراز
 ۳۰ اردیبهشت ۱۳۵۰

ئاوایی به کشه وه هه ومهی بوگان
 دیهستان به هی ناوچهی فه یزوللا
 به گی له سالی ۱۳۰۵ هه تاوی له
 دایک بووه و دوای خویندن و
 وه گرتنی دیپلوم له سالی ۱۳۲۱
 هه تاوی له یانهی سهبت تہ حوال له
 شاری مه هاباد دهس به کار بووه و
 له ماوهی کار کردن له و یانه دا،
 چون زانایی و له کارزانی و
 مروفانی له خوی نشان داوه و
 مرویانه چووه به دم تہ و که سانهی
 کاریان به و بووه و تہ خلاق و
 ثاکاری فره ئینسانی بووه، له ماوه
 یه کی که مدا کراوه تہ، سهروگی
 یانهی سهبت تہ حوال له شاری مه هاباد

و له دوای ماوه یه ک، کراوه تہ ره ئیسی یانهی ناماری شاری سهقر و له تاخریدا ده کریته سهروگی
 یانه و بریفکاری ئیداره ی گشتی سهبت تہ حوالی ئوستانی نازربایجان غه ربی له شاری ورمی و له
 نیو خه لکدا فره خوشه ویست و جیی باوهری خه لک بوو، راست بیژ، خو به که مزان، رو خوش،
 قسه خوش و دم به بز و پیکه نین، خهت و ئینشایی جوانی هه بوو، تہ و دوسته به ریژ و خوشه
 ویسته ی (شه پول) له سالی ۱۳۶۱ هه تاوی دوای ۵۶ سال ژبانی پرله فه خروشا نازی و مروفانی
 به ره و لای خوا بارگهی تیکناره و به هشتی به رین جیگابه تی.

له نیۆ به‌ره‌ی فه‌یرو لالا به‌گیدا ئه‌م مروّفه‌ زاناو به‌کارانه‌ش هه‌لکووتون: که‌سانی وه‌ک دوکتور سلیمان خان ئه‌نه‌وشیره‌ وان خاوه‌نی روژنامه‌ی سه‌حه‌ر، روژنامه‌ وان و سیاسه‌ت زان که‌ له‌ ده‌وره‌ی ۲۳ نوینه‌ری خه‌لکی بوگان بووه‌. یانی له‌ ۹ خه‌رمانانی ۱۳۵۰ تا ۱۶ خه‌رمانانی ۱۳۵۴ وریکه‌وتی ۳۱ ئوتی ۱۹۷۱ تا ۷ سپتامبری ۱۹۷۵ - ز له‌ تاران له‌ مه‌جلیس دابووه‌ و دوکتور محمه‌د صالح ئیبراهیمی (شه‌پۆل) به‌ ناوی نوسه‌ری به‌رنامه‌ی کومه‌ لایه‌تی و ئه‌خلاق‌ی له‌ ساله‌کانی ۱۳۴۸ و ۱۳۴۹، تامه‌هری ۱۳۵۰ له‌ روژنامه‌ی سه‌حه‌ر مه‌به‌ستی بوئه‌ و روژنامه‌ی سه‌حه‌ر - ه - نوسیوووه‌ و یارمه‌تی ئه‌وی داوه‌.

۲ - عه‌بدوللا خان ناهید ئیفتخار که‌ ۲ ده‌وره‌ نوینه‌ری خه‌لکی سه‌قزو بانه‌ بووه‌، له‌ مه‌جلیس له‌ تاران.

۳ - قادرخان ئه‌نه‌ و شیره‌وان نوینه‌ری خه‌لکی سه‌قزو و بانه‌ بووه‌ له‌ مه‌جلیس له‌ تاران. بوژور دوربروین کاک حوسین یه‌ زدانپه‌نا کوری عومه‌رخان فه‌یزوللا به‌گی که‌ ۲ برای وه‌ک سه‌عیدخان و ره‌شیدخانی له‌ ریگای کوردو کوردایه‌تی له‌ده‌س داوه‌ و به‌ ده‌سی ره‌شی پاسداری به‌ناو کوماری ئیسلامی له‌ ده‌س داوه‌. به‌ راستی کاک حوسین ئه‌میر و راه‌ری بزای کورد و کوردستان به‌شی روژ هه‌لاتی و کاک حه‌سه‌نی برای جیی هیوای کورد و کوردستانی ئه‌م دیوه‌، له‌ خاکه‌ لیوه‌ی ۱۳۸۶ هه‌تاوی له‌ روژی چواری ئاویری ۲۰۰۷ ز - و روژی چوارشه‌مه‌ی ۱۵ خاکه‌ لیوه‌ی ۲۷۰۷ کوردی، ئامینه‌ خانم دایکی کاک حوسین یه‌زدانپه‌نا له‌ کوئگره‌ی یادو ریژدانان بوپیشه‌ واقازی محمه‌د له‌ هه‌ولیر چوووه‌ پشت میکروفون، قسه‌ی کرد، قسه‌کانی ئه‌وه‌نده‌ شیرانه‌ و میترانه‌ و شیره‌ژنانه‌و به‌ری و جیی قسه‌ی کرد، کاتی نۆره‌ی من (شه‌پۆل) هات، به‌ ناچار له‌ پشت میکروفون رام گه‌یاندو وتم له‌ شیره‌ژنی وه‌ک ئامینه‌ خانم شیره‌ پیاوی وه‌ک کاک حوسین یه‌زدانپه‌نا زهور ده‌ کا و دپته‌ مه‌یدان و کوردایه‌تی ده‌ کا و گیانی شیرینی خووی ده‌نپته‌ سه‌ر له‌ پی ده‌سی و بو‌ئزادی کوردو کوردستان ده‌ کوشی. خوابه‌ عیژه‌ ته‌وه‌ بیان پاریزی (شه‌پۆل).

له مانگی سه رماوهزی سالی ۱۳۲۵ هه تاوی، له کاتی داگیر کردنه وهی کوردستان چهن کهس له دلسوزانی کوردو کوماری کوردستان به تو مه تی هاو کاری له گهل کومار له خاوهن مولکه کانی فه یزوللا به گی که خزمایه تیشیان له گهل پیشه واقازی محمه د هه بو، به ده سی ره شی تیمسار هو مایونی نوکهری حمه ره زاشای په هله وی دهر کراو؛ له دوای له قه ناره درانی پیشه واقازی محمه د و صددری قازی و حمه د حوسین خان سه یفی قازی که له ۱۳۲۶/۱/۱۰ له چوار چرای شاری مه هاباد شه هید کران ثم دلسوزانهش له دار دراون.

□ - سه رگورد عه لیخان شیرزاد نه وهی شیر به گ له شاری بوگان له قه ناره دراوه. ثم شیر و شیرمه دانه یش له شاری سه قز له قه ناره دراون:

۱ - نه حمه د خان فاروقی (سالار) کوری خه لیل خان و نه وهی شیر به گ که له جه ننه ت دهره نیژراوه.

۲ - عه بدوللا خان مه تین برای نه حمه د خان فاروقی (سالار).

۳ - محمه د خان دانشوهر.

۴ - محمه د به گ فه یزوللا به گی قاره و (بابه خان به گ).

۵ - حه سه نخان فه یزوللا به گی کانی نیاز.

۶ - نه حمه د خان شه جیعی (: نه حمه ده شه نگه) کوری ره شید خان شه جیعو سه لته نه که له کاتی بردنه به رقه ناره پر به ده نگگی، به رزو شیرانه رایگه ندوه، که شاد و خوشحالم، که ههروه کو شیخانی ساداتی نه هری شاهی شه مزینان له ربیی نازادی کوردو کورد ستاندا شه هید ده کریم (بروانه قاره مانانی نه ته وهی کورد، به زمانی کوردی نوسراوی لیکولهر و زانا به زانینه کانی ئیسلامی و نوسه ری گه شتی له زانینه کانی به لاغه به زمانی کوردی و نوسه ری کتبی قاره مانانی کورد، له پیشدادیانه وه تا راپه ربینی ژهنرال مسته فا بارزانی رابه ری که بیری نه ته وهی کورد، به زمانی کوردی ئوستاد محمه د سه عید ئیبراهیمی محمه دی (ئاویر) په ره ی ۲۹۸ چاپی ۱۳۸۲ هه تاوی چاپی ته ندیسی نو قره بی تاران).

۷ - عه لیخان فاتح کوری سه ربیی قه ندهر.

۸ - عه‌لیاغای جه‌وانمه‌ردی ته‌موته و له ته‌موته‌یش نیژراوه.

۹ - ره‌سولآغای مه‌حمودی، می‌ره‌دی.

۱۰ - شیخ‌صه‌دیق ته‌سه‌دی یازی بلاغی له‌جه‌ننه‌تده‌ره نیژراوه.

۱۱ - شیخ‌محه‌مه‌د ته‌مین که‌س نه‌زانی له‌جه‌ننه‌تده‌ره نیژراوه.

نو‌کته: - ئالای کوردستان هه‌روه کو‌ده‌لین: له‌دی‌یه‌کشه‌وه به‌ده‌س کاک شکارچی هه‌لدراوه و شوکر هیشتاله ژیاندا‌یه.

گه‌وه‌هر تاج‌خانم کچی شیر‌به‌گ خیرانی قازی‌عه‌لی و دایکی پیشه‌وا قازی‌محه‌مه‌د و صه‌دری قازی‌بووه و زیبده‌خانم کچی شیر‌به‌گ خیرانی‌حه‌سه‌ن سه‌یفولقورات‌ئه‌و شاعیره‌مه‌زنه، ناوداره و دایکی‌حه‌مه‌حوسین‌خان وه‌زیری‌جه‌نگی کو‌ماری کوردستان بووه، دیاره‌له‌دایکانی‌ئاوه‌ها شیر و شیرزاد‌کورانی‌ئاوه‌ها می‌رانه و شیرانه و نیشتمان په‌روه‌رانه‌یان لی‌ده‌بی، روحیان به‌به‌ه‌شت شادی و کوردستانیش سه‌ر به‌خو و ئازاد و ئاوه‌دان بی. پیشه‌وا قازی‌محه‌مه‌د و صه‌دری قازی و حه‌مه‌حوسین‌خان سه‌یفولقورات له‌۱۳۲۶/۱/۱۰ هه‌تاوی به‌ده‌ستوری حه‌مه‌ره‌زای په‌هه‌له‌وی ده‌رکراو، له‌مه‌یدانی چوار‌چرا له‌شاری مه‌هاباد، له‌قه‌ناره‌دراون، رو‌حیان‌شاد و کوردستان سه‌ر به‌خو و ئازاد و ئاوه‌دان بی - ده‌لین: (زه‌ره‌یه‌ک ته‌قل بیته‌وه - وتیان: پیشه‌وا ده‌بریته). خوینه‌گه‌شه‌که‌ی کوره‌بارزانی دوژمنیان به‌سه‌گ‌زانی.

فه‌یزوللا به‌گی ده‌چنه‌وه سه‌ر سه‌یفه‌دین‌خان دامه‌زریته‌ری حوکومه‌تی موکری و سه‌ربابان، به‌که‌م که‌سی له‌سالی ۱۲۶۰ مانگی له‌سه‌ره‌تای پاشایی، ناصره‌دین‌شای قاجار، ناوبانگی ده‌رکرد فه‌یزوللا به‌گ، کوری‌عه‌بدو‌ره‌حمان به‌گ بوو، خیلی فه‌یزوللا به‌گی ئیستاله‌به‌ره‌ی ئه‌ون و هه‌ر له‌به‌ر ته‌وه‌یشه‌به‌فه‌یزوللا به‌گی ناودارن، تیره‌ی دادخوا، شیرزاد، که‌یخوسره‌وی، ته‌ده‌می، ته‌نه و شیره‌وانی، فاروقی، شه‌جیعی، هوما‌یونی، باباخانی، شکارچی، خیلی فه‌یزوللا به‌گیان به‌دیته‌ناوه. فه‌یزوللا به‌گ له‌را په‌رینی مه‌لیک‌غازی شیخ‌عو به‌یدی‌لای نه‌هری شاهی شه‌مزین له‌سالی ۱۲۹۷ مانگی به‌شداری کردوه، به‌لام له‌سونگه‌ی دل ناخوشی له‌گه‌ل هه‌مزاغای مه‌نگور شیخ‌عه‌بدو‌لقادری به‌

جیسی ہیشت و لہ گہل سوارہ کانی گہ رایہ وہ، سہ ردیہاتی خوئی و لہ سالی ۱۳۲۷ مانگی خیللی فہیزوللا بہ گی لہ گہل خیللی دیبوکری لہ دہور و بہری بوکان ٹاوقہی یہ کتر بون. لہ سالی ۱۳۲۰ ہہ تاوی ٹہ حمہ دخانی فاروقی و ٹہ حمہ دخانی شہ جیعی و چہن کہ سی تر لہ فہیزوللا بہ گی، ہاو کاریان لہ گہل حمہ رہشید خان بانہ: قادر زادہ) کردوہ لہ ہاتنی بو سہر دہشت و سہرای نیوان سہ قزو بوکان. دواي گہرانہ وہی سپای ئیران بو ناوچہ لہ ۲۱ تازہر (سہر ماوہز) ی ۱۳۲۵ ٹہ حمہ دخان فاروقی، ٹہ حمہ دخان شہ جیعی (: ٹہ حمہ دہ شہ نگہ) و عہ بدوللان فاروقی و چہن کہ سی تر لہ ہاو کارانیان لہ بوکان بہ ہوئی سہر ہنگ خاکسار گیران و بہری کرانہ زیندانی سہ قز، جاکاتی لہ (۱۰) اخاکہ لیوہی سالی ۱۳۲۶ ہہ تاوی قازی محمہد و یارانی، لہ مہ ہاباد لہ چوار چرا لہ قہنارہ دران، ٹہ و فہیزوللا بہ گیانہ یش لہ سہ قز لہ قہنارہ دران، فہیزوللا بہ گی سوننی و شافیعی مہ زہ بن و دیہاتہ کانیان لہ نیوان سہ قز و بوکان دایہ و بہ محالی فہیزوللا بہ گی ناودارہ (پہرہی ۲۰۱ تا ۱۹۹ سہ مہدی ہہر ٹہ وی).

خاوہن ہونہر مستہ قاخانی شیرزاد

مستہ فاخان شیرزاد کوری حہ سہ نخان لہ ۱۳۲۰ ہہ تاوی لہ شاری مہ ہاباد لہ دایک بووہ و دواي ٹہ وہی دیپلومی تہ بیعی لہ ۱۳۴۵ و ہر گرتوہ، لہ وہ زارہ تی ٹابوری دا لہ کارخانہی قہندی پیرانشار دہس بہ کار بووہ، مستہ فاخان شیرزاد، دہورہی تابیہ تی عیلم و ہونہری خوئی لہ بلژیک بو ماوہی ۷ مانگ دیوہ و لہ وی چاوی بہ شوینہ وارہ ہونہری یہ کان کہو تووہ و ہہروا چوٹہ ٹالمانی غہری، فہرانسہ، ٹینگلیستان و ہولہند و چاوی بہ شوینہ وارہ ہونہری یہ کان (رامبرانڈ) کہو تووہ و لہ ۱۳۵۰ فرہ بہ پوخت و پاراوی دہسی بہ نہ قاشی لہ یانہی فہرہنگ و ہونہری پیشوی مہ ہاباد، کردوہ و خہریکی تہ دیریس بووہ و لہ پاشان بانگ کراوہ تہ شاری ورمی ناوہندی ٹوستانی تازر بايجان بو تہ دیرسی ہونہری نہ قاشی، ہہروا لہ خہت خوشی و تہ تاتریشدا دہسی بالائی ہہیہ و لہم ریگاوہ فرہ خزمہ تی کردوہ.

حاجی سہ لیم خان (حاجی سہر تیپ) کوری فہیزوللاگ لہ روژی دوشہ مہ ۳

شه عبانی سالی ۱۳۱۰ مانگی له دینی تیکاته پهی لای شاری بوکانه وه بوچهج و زیارهت بهره و مه ککه و مه دینه، ریکه وتون و له و سه فه ره دا حاجی مه لا نه حمه د و حاجی مه لا محمه د (به ها) کورانی مه لا سه عید - ی گه وره، مه لای تیکاته پهو حاجی عه بدو ره حمان به گک و حاجی رؤسته م و حاجی شهریف و حاجی گه نجالیخان به گک و... پیکه وه چونه ته حه ج و زیارهت و له ۲۶ ره بیعی سالی ۱۳۱۱ مانگی گه یشتونه ته وه تیکاته پهی لای بوکان حاجی سه لیم خان له سه فه رنامه ی حه جدا نوسیویه تی: له تیکاته په وه، به ره و ئه رمه نی بلاغی و ره حیمخان و ته وزیز... له ته وریر حاجی مه لا نه حمه د و گه نجالیخان (۲۱۵۰ تمه نیان) به لیره گورییه وه و له ویوه به ره و ئه سه تمول و ئاتین: (یوتان)، ئه سه کهنه رون و میصره وه به ره و حه ج (وله م شارنه وه به پا پورو گه می به سه ر ئاوا رویشتون) و له ۶ شه وال له غه زاله وه بو قاهیره و هه روا نوسیویه تی: که له جامیعولته زهه ر ۵۰۰۰ فه قی بوخویندن له وی بوون و له وی چاویان به مه لا محمه د سابلأغی، کاکه شیخ، شیخ محمه د، کاکه ره شید که یخوسه وه ی، مامه کوردستانی و مه لا عارف سلیمانی ده که وی که هه مویشیان کوردبون و له روژانی ۲۸ و ۲۹ شه وال ده گه ریته وه ئه سه کهنه ریه و له وی بوکله ی محمه د عه لیشا ده بینن و به ئه سه کهنه ریه و میصره قاهیره و ئه سه بولدا فره گه راون و له روژی ۱۳ زیقه عیده ی سالی ۱۳۱۰ مانگی، ده گه نه مه دینه و له ویش چاویان به حاجی مه لا حه سه ن موده رسی سابلأغ، حاجی سه یید مسته فا، حاجی مام عیسا، حاجی میرزا ئه ولخالق، حاجی مه حمود، حاجی میرزا قادر، حاجی مه لا صادق شه ره فکه ندی، حاجی شیخ صالح قولقولله یی، حاجی محمه د ئه مین، حاجی مه حمود حاجیا لیکه ندی، حاجی مه لا حه سه ن نه رزیوه و حاجی قادر برای حاجی تاجر و هه ندی حاجیانی تری کورد، کوردی ولات ده که وی.

له سه ریگای غه زال و سویس و قاهیره له مالی حاجی عومه ر ئه فه ندی کورد، میوان ده بن که زور ریژی بو داناون و هه روا له مه دینه چاویان به (عادل پاشای شیخ حه ره مه بن) ده که وی و له ویش حاجی ره سولی کورد، ئه بینن، جادوای زیاره تی: ره سولی خوا و مزگه وت و جینگا پیروژه کانی مه دینه و گه ران به مه دینه دا، دوای نیوه روی ۵ شه مه ۲۳

ی زیقہ عیدہ، بہرہ و کابہ و مکہ، دہ کہونہ ریّ ولہ زولحولہ یفہ، ئیحرام دہ بہستن و بہرہ و کابہ و مکہ دہرون و لہ مکہ چاویان بہچہن کہس دہ کہویّ ولہ و چاوپیکہ و تنانہ دا، حاجی سلیم خان لہ حازر جوابی و حازر زیہنی حاجی مہلا ئہ حمہد (عارف) قسہ دہ کا ہروا، حاجی سلیم خان فرہ بہر پڑوہ لہ سفہر نامہ کہی خویدا ناوی ئہ وجوتہ برابہی (حاجی مہلا ئہ حمہد (عارف) و حاجی مہلا محہمد خلیفہ (بہا) - ی ہیئاوہ ولہ زانایی و مروفانی ئہ وجوتہ برابہ یادی کردوہ و فرہ ریژیسی بو داناون و ہروا نویسیہ تی حاجی مہلا ئہ حمہد (عارف) توشی نہ خوشی (وہ با: کولیرہ) دہ بی و ناتوانی توافی ئیفازہ ئہ نجام بداولہ نیوہ شہوی یہ کشمہ ۱۱ ی زیحہ جہی سالی ۱۳۱۰ مانگی لہ حیجاز وہ فات دہ کا و بو روژی یہ ک شہ مکہ ئہ وہ لی ئہ یامی تہ شریق بوہ، حاجی خلیفہ مہلا محہمد (بہا)، حاجی نہسروللا بہگ و حاجی زوراب (سہراب) و خوم جہ نازہی حاجی مہلا ئہ حمہد (عارف) مان، بردہ (جنۃ المعلی) و لہ (شعب النور) لہ شہوی سہر لہ روژی یہ ک شہ مکہ ۱۱ ی زیحہ جہی سالی ۱۳۱۰ مانگی لہ حیجاز بہ خاکمان سپارد... حاجی سلیم خان ئہم شیعری بو تاریخی وہ فاتی حاجی مہلا ئہ حمہد (عارف) داناوہ: (ہاتف غیب آواز داد بجنت (۱۳۱۰) خرامید - تاریخ اوست). (پہرہی ۲۰۴ سفہر نامہی حج و زیارہت نویسی حاجی سلیم خان بہ خہ تی میرزا علی کہ لہ ۱۹ مانگی سفہری ۱۳۲۹ مانگی بہ خہ تی فرہ جوان بہ دہ ستوری ئہ حمہد بہگ نوسراوہ تہ وہ و نوسخہ یہ کی لہ پہر لانہی (شہ پوئل) داہہ یہ و ہروا رای گہ یاندوہ کہ جہ نابی حاجی خلیفہ مہلا محہمد (بہا) لہ بابہت تاریخی وہ فاتی حاجی مہلا ئہ حمہد (عارف) ی براگہ ورہی خوئی بہ شیعری فرمویہ تی: (بر دیدہی عیش گشت یکخال پدید - شد سال وفات احمدابن السعید). ہروا رایگہ یاندوہ کہ لہ حیجاز حاجی گہ نخالی بہگ، حاجی روستہم بہگ، حاجی مہلا عوبہید برای حاجی مہلا صادق، حاجی میرزا صالح و حاجی ئہبو محہمد شوئی یی لہ کوردہ کانی سابلاغ: شنو، سہقز، بہ (وہبا) مردن و ہروہ ک دہ لین: (۲۵۰۰۰۰) کہس بہوہ با مردون و جہ نابی حاجی خلیفہ مہلا محہمد (بہا) و حاجی عہبدو رہ حمان بہگی برایشم توشی ئازارہ (وہبا) ہاتن. بہ لام

شوگر بوخوا چاک بونہوہ، حاجی عہلی ٹہفندی مولازیم عہسکەر، برای میرزا (عبدالمجید ملک الکلام کوردستانی) کہلہ مه کہ نیشته جیی بووه، ہاتونہ دیداریان و نوسەر تاریفی کردوہ و بہ زانایہ کی ژیروتی گہ یشتو ناوی بردوہ - جادوای ٹہنجام دانی حج و زیارہت لہ حیجاز و مہ کہ، بہرہ ونیشتمان دہ گہ ریٹہوہ، لہرینگای گرانٹین سیناودہ ریای مالح و کانالی سویس و بیروت و ٹیسکہندہرون و حہلہب و (ٹورفہ یا عورفا) و لہوی زیارہتی بیشکہی حہزرتی ٹیبراہیم، یان کردوہ و بہ نیو شاری ماردین، نہسبہین و جزیر (مہبہست جزیری عہبدولعہ زیز کوری عہمہری کوردی بہرقہ عید): بہردہ قیت - ہ - کہ کردہ، نہ ک کوری عومہری بنی خہتتاب (شہ پوئل) وہ بہ بہرامبہری کیوی جودی دا ہاتونہ تہ موسل و کوئی و سہردہشت (: زہردہشت) و زہنبیل و ٹالبلاغ و ہاتونہ تہوہ دیی تیکانٹہ پہ. لہ بیروت محمہد دہر دہیانی کورد، بانگیشتنی کردون و لہ حہلہ بیش چاویان بہم حاجیانہ دہ کہوی: حاجی عہبدوللا شیخو، حاجی محمہد، حاجی بہشیری غوری کہ کوردی خہلکی حہلہب بون و ہہروا چاویان بہ حاجی مہلا صالح سلیمانی، حاجی میرزا ٹہحمہد - ی سابلاغی، دہ کہوی ولہ شاری حہلہبیش میوانی محمہد ٹہفندی کوری حاجی شیخو دہبن و بہ حہلہبیشدا دہ گہ رین و ہہر وانوسەر تاریفی بہردہ تراشراوہ کانی قہلا و مزگہوت و بہردی تاشراوی کہ ناری حہوزی ٹاوی ماردین، دہ کہن و لہ جزیر چاویان بہمزگہ وتی ٹہوی و قہبری (مہم و زین) و بورجی میرزہینہ دین، دہ کہوی و لہ موسل زیارہتی یونس پیٹہ مہر و جرجیس دہ کہن و د ہچنہ ہہولیر دوبارہ حاجی مہلا حہسہن مودہریسی سابلاغی و مہلا محمہدی شہرہ فکہندی و ہندی لہ حاجی بہکانی ولات دہبیننہوہ و لہ کوئی میوانی حاجی مہلا عہبدوللائی مودہریس و میوانی حہمہداغای کوئی دہبن و روژی ۱۴ رہبیعی سانی دہ گہ نہ سہردہشت و میوانی شیخ ٹیسلام و حاجی فہتحو للا سابلاغی دہبن و لہ سہردہ شتہوہ، دہ چنہ ٹاوایی لیلانی مالی حہمہداغای گہورگ و لہزہ نبیلش دہ چنہ مالی جہنابی حاجی سہید عہبدولکہریم و حاجی سہید عہبدولحہ کیم و پیشوازیان لیدہ کہن و روژی ۲۶ رہبیعی سانی سالی ۱۳۱۱ مانگی دہ گہ نہوہ ٹاوایی تیکانٹہ پہی فہیزوللا

بە گە، سەر بە بوگان (سەفەرنامەى حەج و زیارەت ھەرئەوئى - ھەر و سەفەرنامەى حەجى حاجى خەلیفە مەلا محەمەد (بەھا) بە خەتى خوئىی که له و سەفەرەدا بە دەسخەتى خوئى نوسیبوئەتى و دایناو، پئویستە بزانی که حاجى مەلا ئەحمەد (عارف) دیوانى شیعری بە زمانى کوردی و فارسى ھەبە و خەتیشى خوئشبوو و ئەلا ئەدین سەجادی له کتیبى میژوی ئەدەبى کوردی له بن ژمارەى (۱۱۶) یادى کردو و سەبید عەبدول حەمید سەجادی له کتیبى شاعرانى پارسی گوئانی کورد، فرە تەعریفى کردو و ھەر و سەدیق بورە کەى له کتیبى وئژو و وئژو وائید له ھەر ۲ بەرگدا ھەندى له شیعەرە کوردیە کانی له چاپ دراو و فرەدیش پەسەندى داو و حاجى خەلیفە مەلا محەمەد (بەھا) سەفەرنامەى حەج و دیوانى شیعری بە زمانى کورد و فارسى ھەبە و بابا مەردوخ روئحانى له ج ۲ مشاھیرى کورد له پەرەى ۲۲۲ یادى ئەم زاتەى کردو و فەرەیش تارینى کردو و غەزەلیکی کوردی (بەھا) ی بە ناو (نیگارى) بە زمانى کوردی لی چاپ کردو، ھەر و ھا ئەفخمى میرزا، برايم فرە جوان یادى کردو و عە کسینکی پیری ئەویشى له کتیبى فەرەنگدا له چاپ داو و ئەم حاجى خەلیفە مەلا محەمەد (بەھا) یە ئەمین حوزورى مەلیک غازی شیخ عوبەیدیلانى نەھرى شاھى شەمزین و شیخ عەبدولقادر بوو و لەشارى مەھاباد وەفاتى کردو و ئیستاقە برە کەى لەدەم شەقامى جامى جەم لەدەم کوچەئى لەنیو وارش و خزنى که ئەو و شیخ محەحمود له خانەدانى ساداتى کرامى نەھرى کە بە دەسى روس له ۱۳۳۴ شەھید کراو و یە کى له خەلیفەى ئەو مالە نئیراون و تیسما و ھەر و ھەرەم که قەبرستانى مەھابادى له ۱۳۳۸ دا، تیک دا بەخە یال قەبرى پێشەوا قازى محەمەد و یارانى له خەلک و نادابکا، ئەو خزنى دەس لێئەدا و بە ئەندازەى مئتریک له ئەرد بەرزترە و سى (۳) بەردە مەر مەریان لەسەر دانراو. یاداشتە کانی (شەپۆل)

بوداق سولتان حاکی موکری

بوداق سولتان کوری شیرخان کوری شیخ حه یدهر موکری که به چهن پشت ده چپته وه
سه رسه یفه دین خان موکری له کوردانی بابان حاکی ساو جبلاغ (مه هاباد) ی موکری که
له سهره تادا له ۱۰۳۸ مانگی له میروای نه لپن بووه، دوا ی ماوه یه ک که له گهل
شاسلیمانی صفه وی ناشتی ده کا و ده بیته حاکی ناوچه ی موکری و دهس ده کابه ناوه
دانی و دابین کردنی کار و ژیان ی خوش و پرله شادی و به خته وه ری بو خهلکی نه و ناوه.
که ده بیته حاکی ته ماشاده کا در یاز له سونگه ی شهرو شور و بوله رزه وه ها ویران بووه دلی
لی ناگیر سیته وه و بهروه (ساو جبلاغ) که ناویکی ساردو فره، له وی له جیگای (ته کیه ی
بابه خه لپه ئیستای مه هاباد) هه لقویوه و تافگه ی کرده، ناوه دانی ده کاته وه.

یه که م بیر ی که به میشکی موباره کیدادی، نه وه ده بی که نه وخه لکه نان و ناو و پی
بژیوی ده وی، جاله بهر نه وه سه دو بهر بهندی ناوی گوندی (داره له ک و له جی) سازه ده
تا ناوه که، هه لگیر ته وه و ناو بهزه وی و زاره کان بگا و خه لک له باتی دیمه کار که
داهاتی که مبووه، کشت و کاله که یان، له سهر زه وی به راو نه انجام بدن که داهات و دانه
ویله ی فره تریان گیر که وی و داراو پر سامان بن و له وه لا، ژیان ی تیرو ته سهل و خوش و
باشیان هه بی. دومین بیر کردنه وه ی نه وه بووه که ته ماشای کرده، خه لک له ئیلامه وه، له
کرماشان و له سنه وه، له سه قز و بوکان و مه هاباده وه نه گهر بیانیه وی بهره و شنو ولاجان
ورمی و نه و ناوه ناوه برون، ناوی چومی مه هاباد، پیوه ندی، فره ههنگی، ئابوری،
کومه لایه تی و سیاسی یان لی ده بری یا که می ده کاته وه، نه وه بو، بوداق سولتان پردی
سوری له ۱۰۷۹ مانگی له سهر چومه که سازدا، تانه و پیوه ندی یانه ئاسان مه یسه ربی.

سیوه مین بیر کردنه وه: له پاشان بیر کردنه وه خه لکی موکریان موسلمانن و نیازیان
به نویژگه هه یه هات مزگه و تی سوری له ۱۰۸۹ مانگی سازدا و نه وه مووه حوجره ی
بوخویندن لی سازدا و چاوی گیرا، باشرین و پر عیلم ترین مه لای موده رسی بو له بهر
چاوگرت و یه که م موده ریس عه للامه ی ناودار مه ولانا مه لا جامی له خاندانی پر عیلمی

مهولانا مهلا ئه بوبه كرموصه نيف له چوړی مەريوان، هه ورامانه وه، فره به ريزوقه دره وه هينای و كوردی به مهلا و مودريسی فيرگه ی مزگه وتی سور. دياره له وسهرده مه دا له ئور و پا خه لك له كليساخويندويانه و موسولمانانیش له مزگه ت. چون هيمان دارولفنون دانه مززابو، دامه زراندي مه لا جامی له سهر مزگه وتی سور له مه هاباد، له راستيدا بوداق سولتان، ئه ويی كرده دارولفنون و دارولعيلم كه ئه وه مووه زاناو شاعير و مه لاناودار و پر عيلم و پرهونه رانه، له ويی فيره زانين كردوه: ههرله و سونگه وه، كه سانئ، دلسوزی گهل و هوژ سهريان هه لداوه. بووينه كه سانئ وه ك: وه فايی عه بدوره حيم كوری مه لا غه فور خاوه نی ديوان به زماني كوردی، مه لا صالح حه ريق خيوی ديوان به زماني كوردی، ئه حمه دی كور كه به زماني كوردی ديواني هه به، هيمن و هه ژار، مه لا سه عيد ئيراهيمی خيوی قارمانانی كوردو كتيبي گه شتی له عولومی به لاغه به زماني كوردی، مه لا عه بدوللا ئه حمه ديان كوردی زانی ناودار، سه بيد محمه د صه مه دی خيوی كتيبي كوّماری ۱۹۴۶ ار به زماني كوردی و... مه لا غه فوری، حافيز، موئه به دی، سه بيد قادر سياده ت خيوی ديواني ديمه ن و چيمه ن، زانای ناودارو نوسه رو موحه قيق، دوكتور عبيدالله ئه يو بيان بره ك، سه يفولقوزات خيوی ديواني كوردی، كاك ئه حمه د قازی نوسه ری گو قاری سروه، عارفي ره بيانی حاجی مه لا محمه د ناودار به (به ها) خيوی ديواني كوردی كه بابامه ردوخ له ج ۲ تاريخ مه شاهير كورد، په ره ی ۲۲۲ يادی كردوه و مه لا كه ريم فيدايي خيوی ديواني كوردی، عه للامه مه لای يايئ، مه لای پيره باب، مه لا حه سه ن موژيس، عه للامه و پرزانا فه ريدي ده هر حاجی مه لاحسين مه جدي مه هابادی، ئه ده ب: ميسباح ديوان خيوی ديواني كوردی و خه ت خوښ و نه قاش كه له كاتی خویدا شانامه ی فيرده وسي به خه تی جوانی خوئی نوسيوه ته وه و چل مه جليسی پا له وانانی شانامه ی به شيويه ي كه م وينه زاراندوته وه و كه ريم به گي كوری به ميرزا غه فوری ئه نجيري فروشتووه. ميرزا هاشم نانه وازاده خيوی ديواني شيعر به كوردی، حه سه نيانی نوسه ر به زماني كوردی ود. محمه د صالح ئيراهيمی (شه پوئل) كه قورثانی به كوردی ته رجه مه كردوه تا زماني كوردی له سا به ی قورثانه وه زياتر په ره بگری و كه س نه ويړی

زمانی کوردی قهده غه بکاو تهوانه‌ی که ئوگری قورئانن له گه‌ل خویند نه‌وه‌ی قورئان زیاتر فیتری زمانی شیرینی کوردی بین و چهن کتیبی دیکه‌ی وه ک شیخی ئیشراق، سه‌لاحدین ته‌ییوبی زه‌زاری. دوینی و ژیناوه... ری زانایانی کوردو زیندوی کوری بی‌دار و شاره هه‌نگ و راه‌رینی مه‌لیک غازی شیخ عوبه‌یدیلانه هری شاه‌ی شه‌مزمین و و دین و ته‌ده‌ب له ۲ به‌رگدا، په‌ندوئه مسالی قورئان و ۶ به‌رگ کتیب به‌ناوی زانایانی کوردو راه‌رینی ره نژال مسته‌فا بارزانی راه‌ری که بی‌ری نه‌ته‌وه‌ی هه‌میشنه زیندوی کورد و نویسی ۴ به‌رگ به‌ ناوی کو‌مه‌له و تارئ: وارگه و زانایانی کورد به‌شیوه نویسی دایر توله عارفی کوردی... له مه‌هاباد که‌سی وه ک دوکتور محمه‌د مه‌جدی هه‌لکه و تووه که ۱۶ سال سه‌روکی زانکوئی ئازادی ئیسلامی شاری مه‌هاباد بوو ته‌وزانکوئی‌یه‌ی دامه‌ رزاند و زه‌وی و زاری فره‌ی بو پیداکردو کردی‌یه وه‌قفی و زانکوئی‌یه‌ی له وشوینه‌ی ئیستا ئاوا ئابرومه‌ندا بنیات ناوه، خوا به‌ عیژه ته‌وه پایه داری بکا.

به‌رده نوسراوی که‌تیه‌ی سه‌رده روزه‌ی مزگه‌وتی سوری مه‌هاباد به‌ ده‌سی سوهراب به‌گ موکری کوری بوداق سولتان بنیات نه‌ری ته‌و مزگه و ته، فره جوان و هونه روه‌رانه چه کاک‌ی کراوه و سوهراب به‌گ به‌ لاوی مردوه و له‌مه‌هاباد له نیوگومه‌زی بوداق سولتان حاکمی موکری باوکی نیژراوه. به‌رله جه‌نگی نیوگه‌لانی به‌که‌م له مه‌هابادا زیاتر له (۷۰۰ فقه‌ی) له‌وئی درسی خویندوه. بی‌جگه‌له مه‌کنه بخانه کان، جائه‌وه‌یه که مه‌هاباد و مزگه‌وتی سور دارولفنوننی سه‌رده‌می خوئی بووه و سابلاغ له ۱۳۱۵ هه‌تاوی ناوه که‌ی کراوه‌ته: مه‌هاباد و یه که‌م زنجیره یه‌ک له شیران و می‌ران حوکومه‌تیان کردوه: مه‌هابادئ بون، میرزاده‌ی عیشقی کورد، له نومایشنامه‌ی کفنی ره‌شدا ویرانه‌کانی مه‌دایین به‌شاریکی کو‌یستانی که‌ئیستا، ویرانه‌وه له‌داوینه‌ی کیقه‌کانی زاگروس (: زه‌گروتی) به‌ناوی مه‌هاباد هه‌بووه، ئاوه‌ها ئاماژه یه‌کی هه‌یه که به‌ شیعر و تویه‌تی: (نه‌گماندار مه‌آباد همین این بوده / نه مه‌آباد صد اینگونه به‌ تخمین بوده / فصل دی خرم و گردشگه‌ پشین بوده / قصر

قشلاقی شاہان مه آیین بوده / حجله و کامگه خسرو و شیرین بوده / لیکن امروزه
مه‌بابدی نیست / غیر این کوره، ده آبادی نیست) و له ئاساتیریشدا ناوی چهن پیغه مبه‌ر به
ناوی (مه‌هاباد) دیته به‌رچاؤ.

بوداق سولتان دوای سازدانی سهد و به‌ر به‌ندی ئاوی داره له ک و له جیی و سازدانی
پردی سور و مزگه وتی سور. گه‌رماؤ: (حه‌مامی) سازداوه، تا بیه‌داشت و ساغ و سلامه‌تی
خه‌لک، دابین بکری، هه‌روا کاروان سه‌رای له شاردا سازداوه تائه و میوانانه‌ی بوگرین و
فروشتن دیته شار له‌وی جیگیرین و له ورینگایه شه‌وه، له بلاؤ بونه‌وه‌ی جوڑی نه خوشی
به‌رگیری بکری. چونکاله و سه‌رده مه‌دا، که ره‌سته‌ی ته‌ندوستی و بیه‌داشت و به‌رگیری
کردن له نه خوشی وه ک ئه‌مروژگار ه‌ئاسان به ده‌س نه‌ها تووه، بوداق سولتان زیاتر له
۱۱ گوندی گه‌وره‌ی پرداهاتیشی وه‌قفی مزگه‌وتی سور کرده. ئه‌وه‌ی دیاره بوداق
سولتان له‌ده‌وره‌ی شاسلیمانی صه‌فه‌وی (۱۶۹۴-۱۶۶۷ز) له نه‌لینه‌وه هاتوه و بوته
حاکمی هه‌ریمی موکری و سابلاغی کردوته جیی فه‌رمانه‌وایی خوئی ده‌سی کرده
به‌ئاوه دانی و دابین کردنی ژبانی مروفانی بو‌خه‌لک و هه‌روا، په‌ره‌ی به‌عیلم و زانین و
هونه‌ری روژباوداوه و ریژ و قه‌دری له زانا و خاوه‌ن عیلم و مروفی زاناوله کارزان
گرتووه و ناوی چاک و ئاسه‌واری به‌نرخ له دوای خوئی به‌جیی هیشتووه، سابلاغ
گوندی تابیی دریاس - ی موکری بووه و بوداق سولتان خاکی بن فه‌رمانی خوئی،
ره‌واندوتوه و له‌لایه که‌وه گه‌ یاندویه‌ته چیای قه‌ندیل، ورمی و هه‌و شارومه‌ راغه. له‌م
سه‌رده مه‌دا له ورگه‌کانی چیای قه‌ندیل به‌ناوی «ئوربوداق - یورت بوداق» ناوداره، له
گه‌لاریزانی سالی (۱۲۱۶ هه‌تاوی ۱۸۳۸ز) تاریخ زان و لیکوله‌ری ئینگلیسی
راولینسون هاتوته مه‌هاباد و له په‌ره‌ی ۲۹ جیهانگه‌ری خویدا، نویویه‌تی: «سابلاغ»:
مه‌هاباد، شاریکی کوستانی و فره خوش که‌ش و هه‌وایه و تازه‌سازه و ئاوه‌دان
بونه‌وه‌ی، ناکاته سهد سال. هه‌زارودو سه‌ت مالی لیده‌ژی. که‌ به‌کسه‌د مالی جوله‌که‌ن،